

Avukat Tabusu: Freud'un Tabu Aktarımı Teorisine Dayalı Bir İnceleme

Pirali Çağrı ŞENSOY¹

Özet

Yargılamanın kurucu üç mesleğinden birisi olan avukatlık diğer mesleklere nazaran toplum nezdinde sevilmemekte ve dışlanmaktadır. Bu fenomenin başkaca sebeplerini bulmak mümkündür. Biz bu bildiride avukatlık mesleğinin sevilmemesinin sebebine ilişkin psikanalitik bir inceleme yapılarak bu sebeplerden birisinin kökenini ortaya çıkartmaya çalışacağız.

Psikanalizin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud insan karar alma sürecinde yalnızca bilinçli faktörlerin etkili olduğu tezine karşı çıkararak insan eylemlerini yönlendiren bilinçdışı alanı keşfetmiştir. Freud'a göre insanlar kimi duygu ve düşüncelerini çeşitli sebeplerle bastırırlar ancak bu duygu ve düşünceler kaybolmaz, insan eylemlerini manipüle etmeye devam eder.

Bilinçdışı unsurların eylem ve duyguları manipüle ettiği bir alan da tabulardır. Freud'a göre tabular çok eski yasaklardır. Bu yasaklar vasıtasıyla insanların vahşi istekleri bastırılır. Ancak bilinçdışında tabuya yönelik istem devam etmektedir. Tabu bir başkası tarafından ihlâl edildiğinde toplum tarafından faile karşı kıskançlık duyguları oluşur ve fail artık tabunun işlenebileceğinin sembolü hâline gelerek tabu olur. Freud bu teorisini

“Tabuların Aktarımı Teorisi” olarak ifade etmektedir.

Avukatlık mesleği çoğu zaman tabu olarak kabul edilen fiillerle birlikte anılmaktadır. Özellikle ceza yargılamalarında avukatlar (müdafiler) tabuları ihlâl ettiği itham edilen sanıkların vekili konumdadırlar. “Avukat Tabusu: Freud'un Tabu Aktarımı Teorisine Dayalı Bir İnceleme” başlıklı işbu bildiride avukatlık mesleğinin sevilmemesinin bir sebebinin de Freud'un söz konusu teorisiyle izah edilebileceği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: adalet psikolojisi, bilinçdışı, psikanaliz, tabu, avukat

GİRİŞ

Her dilde avukat şakaları mevcuttur. Komik olmayan şakalar konusunda Amerikalıların özel bir mahareti olduğuna ise kuşku yoktur. Bunlardan konumuz açısından en çarpıcı olanı şu Amerikan esprisi olabilir: “*Bilim insanları deneylerinde neden fareler yerine avukatları kullanmalılar? Çünkü avukatlar daha hızlı türüyorlar, bilim insanları farelerden uzaklaşmaya baş-*

1 Arş. Gör. Pirali Çağrı ŞENSOY, E-posta: piralicagri@gmail.com
RTEÜ Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı araştırma görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Doktora Programı öğrencisi

*ladı ve farelerin yapmayı kabullene-
meyecekleri bazı şeyler vardır”²*

Avukatların halk nezdinde pek iyi bir itibarı olduğunu söylemek maalesef mümkün değildir. İyi puanlarla rakipleri arasından sıyrılarak hukuk fakültesini kazanmış ve bu zorlu fakülteyi başarılı bir şekilde bitirip mezun olarak avukatlık yapmaya hak kazanmış gençlerin hayattan pek çok beklentisi mevcuttur. Buna rağmen stajyer ve genç avukatlar hemen mesleğin başında ekonomik ve meslekî pek çok sorunla baş etmek durumunda kalmaktadır. Avukatlık mesleğinin gerek kurgulanmasından gerekse hâlihazırda doğasından kaynaklanan tüm stres ve zorluklarının yanında avukatlara karşı beslenen hınç ve nefret her yaştan avukatın hayat kalitesi ve psikolojisi üzerinde yıpratıcı etkiler yaratmaktadır. Üstelik maalesef kimi zaman nefret duygusu fiile dönüşmekte, avukatlar sırf mesleklerini icra ettikleri için saldırıya uğramakta ve hatta katledilmektedirler. Her yıl bu neviden meş’um haberlere tanık olmak mümkündür³.

Avukatlara yönelen kötü düşüncelerin bugüne veya bizim ülkemize has bir fenomen olduğunu söylemek güçtür⁴. İncil’den bugüne pek çok farklı tarihli metinde avukatların olumsuz olarak anıldığını görmek mümkündür. Birbirinden farklı çağlarda ve coğrafyalarda avukatlık mesleğine yönelen bu olumsuz tutumun kökünde ya avukatlık mesleğinin doğasından veya avukatlık mesleğine yönelen bakışlardan kaynaklanan bir şey olmalıdır. Biz bu çalışmada özellikle ikincisini, halkın tasavvurunda neden böyle bir avukat itibarı olduğunu inceleme konusu yapacağız. Bu incelemeyi yaparken insan psikolojisinin keşfinde bir kilometre taşı olan Sigmund Freud’un fikirlerine başvurarak bilinçdışına yönelecek, Freud’un tabulara ilişkin yapmış olduğu psikanalitik değerlendirmenin sorunumuzu çözmeye bir araç olarak kullanılabileceğini iddia edeceğiz.

Bizim çalışmamızdan önce avukatlık mesleğinin kötü imajını araştırma konusu yapan pek çok bilimsel çalışma olmuştur. Ülkemizde de yeni

2 Robert C. POST, “On the Popular Image of the Lawyer: Reflections in a Dark Glass”, *California Law Review*, Cilt 75 (1987), Sayı 1, s. 379.

3 Birkaçı için bkz. 2021 yılında Avukat Ersin ARSLAN haciz için gittiği evde silahlı saldırıya uğrayarak hayatını kaybetti. (<https://www.sabah.com.tr/yasam/hacze-giden-avukat-olduruldu-5421370>, E.T.: 15.09.2022), 2022 yılında Avukat Servet BAKIRTAŞ müvekkilinin tazminat davasını geri çekmemesi üzerine borçlu tarafından ofisinde silahlı saldırıya uğrayarak hayatını kaybetti. (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kanli-baskinlar-avukat-servet-bakirtas-ve-dava-acan-kadini-oldurdu-42096873>, E.T. 15.09.2022)

4 Avukatlık mesleğinin bize özgü sanılan problemlerinin evrenselliğine dair tespit için bkz. Elyesa Koysak, “Richard L. ABEL, Ole HAMMERSLEV, Hilary SOMMERLAD & Ulrike SCHULTZ (Ed.), *Lawyers in 21st-century societies*. Vol. 1: National reports, Oxford: Hart Publishing, 2020, 976 s.”, *İnsan ve Toplum*, Cilt 11 (2021), Sayı 4, s. 258.

yeni meslek sosyolojisi çalışmaları yapılmakta ve bu çalışmalar bağlamında hukuk meslekleri analiz edilmektedir⁵. Ancak bizim taramalarımızda şimdikiye değin ulaşabildiğimiz kaynaklar genellikle saha çalışmaları veya metinlerin incelenmesi ile avukatlık mesleğinin nasıl bir imaja sahip olduğunu belirlemeye yönelikti. Diğer çalışmalardan farklı olarak bizim çalışmamız sorunun bilinçdışı bir sebebe dayandığını iddia eden ilk çalışma olması hüviyetini taşımaktadır. Diğer yandan Freud'un tabuların aktarımı üzerine geliştirdiği tez de gerek Türkiye'de gerekse tüm akademide yeterince çalışılmış değildir. Aktarım kavramı psikanalizde çok temel bir yer işgal ettiği hâlde Freud'un tabuların aktarımıyla ilgili özel olarak ele aldığı hususlar görebildiğimiz kadarıyla arka planda kalmıştır. Bu eksiklik bizim çalışmamızda da özellikle de alan dışından olmamız ve multidisipliner bir çalışma yapıyor olmamız dolayısıyla, kimi sınırlılıklara yol açmıştır. Umuyoruz ki çalışmamızda iddia ettiğimiz tez üzerine psikiyatri ve psikoloji alanındaki araştırmacılar da düşünme imkânı bulacak, çalışmamızı eleştirerek gelişimine katkı sağlayacaktır.

Tüm bu girizgahtan sonra şunu söyleyebiliriz ki avukatlık mesleğine yönelmiş olan kötü algının temelinde elbette pek çok farklı sebep yatıyor

olabilir. Biz bu çalışmada psikanaliz düşüncesinden ve özellikle Freud'un tabuların aktarımı teorisinden yararlanarak avukatlara yönelen kötü düşüncelerin arkasında tabunun olduğunu, tabunun suçluya ve oradan da avukata bulaşarak toplum tarafından avukatlara olumsuz birtakım sıfatların layık görülmesine yol açtığını iddia edeceğiz. Böylece avukatlara yönelen şiddetin önüne geçebilmek adına en azından elimizde bir teşhis olmasını arzuluyoruz.

Çalışmamızın daha iyi anlaşılabilmesi için bazı kavram ve durumlar hakkında önceden uyarıda bulunmakta yarar görüyoruz. Halkın avukatlara yönelik algısına odaklanan çalışmamız hâliyle hukukçu algısına ters gelebilecek ve yanlış anlaşılmalara sebebiyet verecek bazı kavramsal farklılıklar taşıyabilir. Şöyle ki: Öncelikle çalışmamız boyunca avukatlık mesleği üzerine bir inceleme yapacağız. Ancak çalışmamızın (şüpheli veya sanığı savunan ceza muhakemesindeki bir süje olarak) özel bir avukatlık türü olan müdafilik akılda tutularak algılanması çalışmamızın anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Halk nezdinde müdafî veya avukat gibi bir ayrım söz konusu değildir. Bu sebeple de hiç ceza davası almayan bir avukat müdafilere yönelen bir algıdan nasibini almaktadır. Bu bağlamda algının tüm avukatlara yöneldiği ancak

5 Bu çalışmalarla ilgili bkz. Elyesa KOYTAK, "Meslek Sosyolojisinde Teorik Yaklaşımlar", *Journal of Economy Culture and Society*, (2020), Meslekler Özel Sayısı, s. 4.

kökeninde avukatın müdafî hâlinin mevcut olduğuna dikkat çekmemiz gerekiyor. Diğer bir dikkat edilmesi gereken husus ise suçlu kavramının da her zaman suçlu olan kimseleri karşılamayacağı, hatta avukatın müdahil olduğu bir yargılama süreci ele alındığından bilakis suçlu yerine suçlu olduğu iddia edilen kimselerin anlaşılmasının daha doğru olacaktır. Halk nezdinde masumiyet karinesi çoğu zaman ihmal edilen bir hukuk düsturudur. Halka göre “dava görülüyorsa demek ki bir şey yapılmıştır” ve “avukatlar suçluları savunmaktadır”. Bu sebeple halk nezdinde “suçlu” ile hukukçu nezdinde “suçlu” kavramları her zaman paralel olmamaktadır. Hal böyle olunca çalışmamızda “suçlu” olarak ifade ettiğimiz kavramı hem “mahkumiyeti kesinleşmiş suçlu” hem de yargılaması devam eden “suçlu olduğu iddia edilen kimse” olarak birlikte ve genel algılamak hukuken yanlış olsa da çalışmamızın odaklandığı halk algısına daha uygun düşecektir.

Elinizdeki çalışmanın ilk bölümü avukat imajına odaklanıyor. Bu bölümde öncelikle avukatlık mesleğinin tarihi köklerine yer verildikten sonra avukatlık mesleğinin bugün itibarıyla nasıl bir hüviyete büründüğü genel hatlarıyla inceleniyor. Ardından avukatların kötü imajını ve olası sebeplerini incelemek için öncelikle bu imajın köklerine ve popüler kültürdeki yansımalarına yer veriliyor. Yapılan saha

araştırmalarından elde edilen sonuçlar incelenerek halk nezdinde avukat algısı tespit edilmeye çalışıyor. Sonunda bugüne değin avukatlara yönelen menfi algının literatürde yer alan olası sebepleri inceleniyor.

İkinci bölüm Freud’a ve Freud’un çalışmamızda bir yöntem olarak kullanıldığımız tabuların aktarımı teorisine odaklanıyor. Bu bölümde ilkin Freud’un psikolojik görüşlerinin genel bir tanıtımına yer veriliyor. Ardından Freud’un özellikle Totem ve Tabu kitabından yola çıkılarak tabu kavramı ve tabuların aktarımının Freud düşüncesindeki özel anlamı inceleniyor.

Nihayetin son bölümde tabuların avukatlık mesleğine sirayeti ele alınıyor. Bu bölümde avukatlık mesleğinin ilk bölümde ortaya çıkan ve incelenen literatürdeki görüşlerle açıklanamayan menfi algısının Freud’un teorisıyla açıklanması deniyor. Bunun için öncelikle Freud’un tabu ile ilişki içerisindeki bir başka meslek olan cellatlık mesleği üzerinden verdiği örnek inceleniyor. Ardından suç kavramı ile tabu kavramının ilişkisi ele alınarak cezaların kökeninde tabu düşüncesinin ne şekilde yer aldığı kısaca bir tanıtım yapıyor ve suçlu kimselerin nasıl tabu hâline geldikleri inceleniyor. Tüm bunlardan sonra ise mesleklerinin gereği olarak suçlu veya suçlu olduğu iddia edilen kimselerle ilişki içerisinde olan avukatların tabudan ne şekilde etkilendiği, tabunun avukatlara bulaşa-

rak avukat tabusunu nasıl yarattığı ele alınıyor.

1. Mazlumun yahut Şeytanın Avukatı

1.1. Avukatlık Mesleğinin Tarihi Kökeni

Etimolojik sözlüklere göre avukat kelimesi çağırılmak anlamına gelen “vocare” kelimesinden türemiştir. Bu kelime aynı zamanda Türkçeye geçmiş olan “vokal” kelimesiyle aynı kökten türemiştir. Advocare kelimesi “(mahkemeye) çağırılmak”, advocatus ise “(mahkemeye) çağırılan” (veya tanık) anlamlarını taşıırken “avukat” kelimesi bugünkü anlamına evrilmiştir⁶.

Bugünkü anlamda profesyonel bir avukatlık mesleği modern hukukun bir ürünüdür. Bununla birlikte bugünkü avukatlığın köklerini Antik Yunan’da bulmak mümkündür. Antik Yunan yargılamalarında önceleri davalarda tarafların kendilerini savunmaları esastı ve savunmaya yardımcı olmak amacıyla bir meslek teşekkül etmiş değildi. Bu sebeple avukatlık mesleğinin ilk nüveleri tarafların mahkemelerde ne şekilde davranmaları gerektiğini yazılı olarak

onlara veren “legographe” (yazıcı yahut arzuhalci) adı verilen bir uğraşın ortaya çıkmasıyla atıldı. Daha sonra bu kimseler, tarafların ne söyleyeceklerini unutmaları veya yanlış söylemeleri üzerine onların yanında bulunmaya başlamış ve böylece avukatlık mesleği doğmuştur⁷.

Antik Yunan’da avukatlık bir onur görevi olarak bilinirdi. Bu sebeple esirler ve hür olmayan kimselerin avukatlık yapmaları yasaktı. Yine çeşitli yüz kızartıcı fiilleri işleyenler, ahlaksız olarak tanınan kimseler ve hatta o dönemki toplum yapısında mahcup olarak kabul edildikleri için kadınlar avukatlık yapamazlardı⁸. Avukatlığın para karşılığı yapılması ise mümkün değildi. Güzel bir kadının güzelliğini satması ne kadar utanç verici ise avukatın hukukî yardımından para talep etmesi de o kadar gayri ahlakî kabul ediliyordu⁹. Avukatların davadan para almalarının yasaklanmasının arkasında böyle bir ilişkinin avukata bağımsızlığını kaybettireceği ve davanın avukatın şahsî meselesi hâline gelmesine sebebiyet vereceği şeklinde bir düşünce de yatmaktaydı¹⁰. Bu dönemde henüz bir meslek olarak teşekkül etmemiş

6 Sevan NİŞANYAN, *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Everest, İstanbul 2012, s. 45.

7 Faruk EREM, “Savunma Hakkının Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 48 (1990), Sayı 2, s. 206-207; Ejder YILMAZ, “Bir Meslek Olarak Dünyadan Yarına Doğru Avukatlık”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 44 (1995), Sayı 1, s. 193; Hakan ÖZTATAR, “Türkiye’de Avukatlık Mesleği ve Sorunları”, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilim Uzmanlığı Tezi, 2011, s. 14.

8 EREM, 1990, s. 207; YILMAZ, 1995, s. 193.

9 EREM, 1990, s. 209.

10 EREM, 1990, s. 210.

olan avukatlık uğraşının getirisi daha ziyade içtimaî ve siyasi itibardı.

Eski Roma'da da avukatlık mesleğinin benzer bir serüveni olmuştur. Bu dönemde patrisyenler ve advocatuslardan mürekkep ikili bir avukatlık mesleği olduğu söylenebilir¹¹. Tıpkı Antik Yunan'da olduğu gibi Roma'da da ilk zamanlar avukatlık ücret alınmadan yapılan bir işti. Ancak sonraları ücret alma konusu serbest bırakılmış ve böylece bir meslek olarak avukatlık teşekkül etmiştir¹². Ancak yine de avukatlık mesleğinin katı etik kuralları vardı, örneğin avukatların bir meslek kuralı olarak davanın haksızlığını anlayınca davadan çekilmeleri gerekiyordu¹³.

Avukatların davaları kazanmak için bazen meslek etiği dışına çıktıkları da anlatılmaktadır. Özellikle bu nevi bir savunma olarak Antik Yunan'da yaşadığı anlatılan Pryné adlı bir kadının savunmasını üstlenen Hypérides'in, ahlâk dışı davranışta bulunduğu iddiasıyla yargılanan müvekkilinin göğüslerini açarak hâkimleri etkilemesi ve beraat alması bu nevi savunmalara ilginç bir örnektir¹⁴. Yine Roma'da

avukatların heyeti etkilemek için alkışlayıcılar tuttukları, bu alkışlayıcılarla savunmalarını daha etkili kılmaya çalıştıkları da anlatılan bir durumdur¹⁵.

Bu topraklar için avukatlık daha yeni bir kavramdır. Bununla birlikte bu topraklarda da avukatlık mesleğinin köklerini birkaç yüz yıl önceye götürmek mümkündür. Seyahatname'de Evliya Çelebi tıpkı Antik Yunan'da logographelerin bir benzeri olarak tarafların dilekçelerini ve mahkemelerde ne yapmaları gerektiğini yazarak tarafa veren bir arzuhalci sınıfının teşekkül ettiğini anlatmaktadır¹⁶. Modern anlamda avukatlık mesleğinin ülkemizde ortaya ilk çıkışı ise yabancı mahkemelerinde avukatlık yapmak üzere Osmanlı'ya gelen yabancı avukatların kurdukları baro ile başlamıştır¹⁷. Daha sonra önce 1875'te Fransızca eğitim veren Galatasaray Lisesi Hukuk Fakültesi kurulmuş, bu fakülte kapatıldıktan sonra 1880'de İstanbul Hukuk Mektebi'nin kurulmasıyla ilk Türkçe hukuk eğitimi veren okul teşekkül etmiştir¹⁸.

11 EREM, 1990, s. 208.

12 EREM, 1990, s. 209; YILMAZ, 1995, s. 195. Krş. ÖZTATAR, 2011, s. 13.

13 EREM, 1990, s. 209; ÖZTATAR, 2011, s. 14.

14 YILMAZ, 1995, s. 194; ÖZTATAR, 2011, s. 15.

15 EREM, 1990, s. 208; YILMAZ, 1995, s. 195; ÖZTATAR, 2011, s. 13.

16 YILMAZ, 1995, s. 196; ÖZTATAR, 2011, s. 17.

17 YILMAZ, 1995, s. 197.

18 YILMAZ, 1995, s. 197.

1.2. Avukatlık Nedir? Ne Değildir? Sınırları Nelerdir?

Doktrin, yargılamada diyalektik bir usulün uygulandığını düşünmektedir. Buna göre yargılamanın üç tarafı (üç saç ayağı) mevcuttur. Bunlar temel olarak tez (iddia makamı ya da hukuk davasında davacı, ceza davasında savcılık), antitez (savunma makamı ya da hukuk davasında davalı, ceza davasında sanık) ve sentezdir (yargı makamı ya da hâkim veya heyet). Böylece yargılamada tez ve antitezin çarpışarak sentezi doğurduğu kabul edilir¹⁹.

Avukatlık mesleğinin yalnızca davada tarafa vekalet eden bir meslek olduğunu söylemek bugün için kapsayıcı olmayan bir tanımlama olacaktır. Gerçekten de 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun ikinci maddesi avukatlığın amacını açıklarken

“Avukatlığın amacı; hukukî münasabelerin düzenlenmesini, her türlü hukukî mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamaktır. Avukat bu amaçla hukukî bilgi ve tecrübelerini

adalet hizmetine ve kişilerin yararlanmasına tahsis eder.”

hükmüne yer vermiştir. Bu tanımlamada özellikle iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi kanunun avukata hukukî mesele ve anlaşmazlıkların çözümüne katkı sağlanması, ikincisi ise bunu yaparken çözümlerin adalet ve hakkaniyete uygun olması ödevlerinin yüklenmesidir. Gerçekten de Avukatlık Kanunu'nun birinci maddesi avukatlığı “kamu hizmeti ve serbest bir meslek” olarak ifade etmektedir. Bu ifade avukatlık mesleğinin serbest bir meslekten aynı anda bir kamu hizmetini -ki bu kamu hizmeti hukukî meselelerin adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözülmesidir- yerine getirmekte olduğunu ifade etmektedir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasına göre avukatlar yargının kurucu unsurlarından olup bağımsız savunmayı serbestçe temsil ederler.

Avukatlık Kanunu özellikle md. 1/2'de avukatların savunmada yani diyalektik yargılama sürecindeki antitez pozisyonunda olduğunu ortaya koymaktadır²⁰. Gerçekten de avukat yardımından yararlanmak adil yargılanma hakkının bir görünümü olarak

19 EREM, 1990, s. 206; İsa BAŞBÜYÜK, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19 (2013), Sayı 2, s. 1345.

20 Bu hüküm konumuz bakımından önemli bir noktaya temas etmektedir. Aşağıda ayrıntısıyla ele alınacağı üzere yargılama sürecinde avukatın pozisyonu, kanunun bu hükmü de dikkate alındığında, üzerine suç ithamı atılan -ve bir an için masumiyet karinesini görmezden gelecek araştırmakta olduğumuz avamın bakışından bakarsak suçlu olan- kimse ile aynı tarafta yer almakta gözükmektedir. Bu husus aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceğinden şimdilik bu hususa dikkat çekmekle yetiniyoruz.

tebartüz etmektedir²¹. Hukukî bilgiden yoksun olan kimsenin bir suçlama karşısında hukukî bilgisizlikten, usûle yabancı olmasından, bilgi ve becerisinin yetersizliğinden veya hiç değilse kendisini yargılayan organların devlet gibi güçlü bir yapı olması karşısında korkup çekinmesi gibi ihtimaller dolayısıyla haksız bir şekilde mahkûm olmasının önüne geçebilmek amacıyla profesyonel bir hizmet alması modern hukuk sistemlerinde benimsenmiş ve hatta zorunlu müdafiliğin gerektiği durumlarda olduğu gibi kimi durumlarda zorunlu tutulmuştur²². Aynı zamanda iddia makamı olan savcılık her ne kadar sanığın lehine de aleyhine de delil toplamakla görevliyse de neticede bir devlet organıdır. Hüküm kuracak olan makamın da bir devlet organı olan hâkim olduğu düşünüldüğünde yargılamanın devlet görevlisi olmayan bir üçüncü göz tarafından denetlenmesi ve silahların eşitliğinin sağlanması adına kamusal bir savunma makamı gerekmektedir²³. Toplumsal savunma görevini yargılamada avukatlar üstlenmektedir²⁴.

Avukatlık Kanunu birinci maddesinde avukatlığın kamu hizmeti olduğuna ve aynı zamanda bir yönüyle de serbest meslek olduğuna dikkat çekmiştir. Avukatlığın kamu hizmeti olması ve yargılamada toplumsal savunma makamını işgal ediyor olmaları sebebiyle bağımsız olmaları temin edilmiştir. Öyle ki avukat (müdafî) sanığın emir ve talimatı altına girmez ve hatta dilediğinde müvekkilinin iradesi aleyhine işlem yapabilir²⁵. Avukatlık mesleğinin bu niteliği avukatlara bazı hak ve ödevler yüklemiştir. Bunlardan bazıları sır saklama, sebep göstermesizin kendisine teklif edilen işi reddetme, vekillikten çekilme, bilgi belge ve dosya inceleme örnek alma; meslek unvanının gerektirdiği özen, doğruluk, onur, saygı ve güvene uygun davranma gibi hak ve sorumluluklardır²⁶. Bununla birlikte Avukatlık Kanunu'nun 34'üncü maddesinin uymaya zorunlu kıldığı TBB Meslek Kuralları'ndan bir tanesi de avukatın yargılamanın yalnızca hukukî yönüyle ilgilendiği, taraflar arasındaki anlaşmazlıktan doğan düşmanlığın dışında kalmaları gerektirir²⁷.

21 BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1341.

22 Benzer bkz. BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1346.

23 BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1350.

24 BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1344. Benzer fikirler için bkz. Hasan Tahsin Gökcan, "Yeni Türk Ceza Kanunu Hükümleri Karşısında Avukatlık Mesleği", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 67 (2009), Sayı 2, s. 151.

25 BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1342.

26 Avukatlık Kanunu md. 34-65. Ayrıca bkz. Filiz BERBEROĞLU YENİPİNAR, *Avukatlık Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 115-436.

27 TBB Meslek Kuralları, md. 6. Ayrıca bkz. BERBEROĞLU YENİPİNAR, 2016, s. 304.

İlgili mevzuattan alınan bu örnekler bize avukatlık mesleğinin ayrıntılı etik kurallarla bezendiğini gösteriyor. Avukatın yalnızca bir tarafın vekili olmanın ötesinde yargılamanın daha sıhhatli yapılabilmesi adına bir kamu hizmeti yürüttüğünü söylemek mümkündür. Bu bağlamda her ne kadar yargılamada suçla itham edilen kimse ile aynı pozisyonda bulunuyorsa da bu pozisyonun sanık ile avukatı eşleştirmeye müsaade etmediğini göstermektedir. Her ne kadar kanuni mevzuat ve avukatların etik kuralları sanık ile avukatı eşitlemiyorsa da halk nezdinde aynı şeyin geçerli olduğunu söylemek pek mümkün gözükmemektedir.

1.3. Avukatlığın Kötü İmajı ve Olası “Diğer” Sebepleri

1.3.1. Avukatın Kötü İmajının Kökleri ve Popüler Kültürde Avukat İmajı

Avukatlık mesleğinin halk nezdindeki kötü itibarı herkesçe bilinen bir vakıadır²⁸. Özellikle avukatların yalancı olduğu hatta hukuk fakültelerinde

yalan konuşma dersleri verildiği gibi dedikodular halk arasında yaygındır. Üstelik bu şayialar ve avukatlık mesleğini rencide edici şakalar ülkemize mahsus da değildir²⁹. Özellikle Amerikan Barolar Birliği (American Bar Association, ABA) ve Amerikalı hukukçular bu kötü imajın sebeplerini araştırmak üzere pek çok saha çalışmasıyla teorik çalışmaya imza atmıştır.

Kendisi de bir hukukçu olan eski Amerika Birleşik Devletleri başkanı Abraham Lincoln avukatların sahtekâr olduğu yönünde halk arasında belirsiz bir popüler inancın mevcudiyetini, bunun neredeyse evrensel olduğunu ifade ederek genç avukatları uyarıyor³⁰. Avukatlığın kötü imajı gerçekten de bugün ortaya çıkmış bir durum değildir. Post bu imajın kökenlerini İncil’de bulmanın mümkün olduğunu söylüyor³¹. Samuel Taylor Coleridge “Şeytanın Düşünceleri” isimli ünlü şiirinde şeytanın çıktığı bir yürüyüşte karşılaştığı manzaralara verdiği tepkileri tasvir ederken avukatlarla ilgili şu ifadelere yer veriyor: “O (Şeytan³²) bir engereği

28 Michael ASIMOW, “Bad Lawyers in the Movies”, *Nova Law Review*, Cilt 24 (1999), Sayı 1, s. 548.

29 “İyi bir avukat iyi bir yalancı olmalıdır.” özdeyişi bu evrensel şayialardan birisidir. (Post, 1987, s. 388.) Aynı doğrultuda bkz. KOYTAK, 2021, s. 258.

30 Abraham LINCOLN, *Collected Works of Abraham Lincoln. Volume 2*, NJ: Rutgers University Press, New Brunswick 1953, s. 82. URL: <http://name.umdl.umich.edu/lincoln2> (E.T. 05.08.2022) Leonard E. GROSS, “The Public Hates Lawyers: Why Should We Care?”, *Seton Hall Law Review*, Cilt 29 (1999), Sayı 4, s. 1413.

31 POST, 1987, s. 379. Post’un Luka 11:46’dan şöyle naklediyor: “*Woe unto you also, ye lawyers! for ye lade men with burdens grievous to be born*”. Aynı pasaj Türkçe İncil tercümesinde şu şekilde geçmektedir: “*İsa, ‘Sizin de vay halinize, ey Yasa uzmanları!’ dedi. ‘İnsanlara taşınması güç yükler yüklersiniz, kendiniz ise bu yükleri kaldırmak için parmağınızı bile kıpırdatmazsınız.’*” *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil Yeni Çeviri*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2014, s. 1102.

32 Yazarın Notu

öldüren bir avukat gördü / Ahırın yanındaki bir gübre yığımında / Ve şeytan gülümsedi, aklına geldiği için / Kabil ve kardeşi Habi"³³. Bununla da sınırlı değil, avukatların kötü imajı Shakespeare'den Thomas More'a kadar kendine referans bulabiliyor. Shakespeare, Kral VI. Henry'nin ikinci cildinde çok tartışılan "yapacağımız ilk iş bütün avukatları öldürmek" repliğine yer veriyor³⁴. Kendisi de bir avukat olan Thomas More, Ütopyasından avukatları dışlıyor ve avukatları insanlara yalan söylemeyi öğretmekle, hilelere başvurup yasayı kurnazca kötü amaçla yorumlamakla itham ediyor³⁵.

Avukatlara yönelik bu algının popüler kültürde de özellikle de filmlerde karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Gerçekten de sinema filmlerinde senaristler genellikle avukat karakterini olumsuz tasvir etme eğilimindedir³⁶. Çalışmalar sinema filmlerinin 1950'li ve 60'lı yıllarda avukatları daha olumlu tasvir ederken 1970'ten sonra

olumsuz gösterme eğiliminin arttığını gösteriyor³⁷. Asimow'a göre 1970 öncesindeki filmlerde avukat tasvirinin olumlu olmasında Hollywood'da o dönemde yürürlükte olan ve "Production Code Administration" ya da "Hays Code" olarak bilinen sansür yasasının etkisi olabilir³⁸. Bu yasa yapımcılardan filmlerde insanlarla alay edilmemesi ve yasa ihlaline sempati oluşturulmaması gibi hususlara dikkat edilmesini istiyordu. Bu sebeple filmlerde kötü avukatlara yer verilse bile muhakkak filmin sonunda tüm suçlular gibi kötü avukatların da cezalarını çekmeleri gerekiyordu³⁹. Asimow bu yasaların yürürlüğe girmesinden önce çekilmiş ve olumsuz avukat tasviri yer alan filmlerin bu dönemde tekrar çekilerek olumsuz tasvirlerin yumuşatıldığını ifade ediyor⁴⁰. Ancak 1970'lere gelindiğinde başta "Godfather serisi", yine Al Pacino'nun "...and Justice for All" filmi, Jack Nicholson'ın oynadığı "Carnal Knowledge" gibi filmlerle tekrar olumsuz avukat algısı başlamış

33 Kenneth LASSON, "Lawyering Askew: Excesses in the Pursuit of Fees and Justice", *All Faculty Scholarship*, Cilt 74 (1994), Sayı 11, s. 752.

34 William SHAKESPEARE, *Kral VI. Henry - II*, (çev. Özdemir Nutku), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015, s. 97. Ayrıca bkz. POST, 1987, s. 379; Gary A. HENGSTLER, "Vox Populi - The Public Perception of Lawyers: ABA Poll", *ABA Journal*, Cilt 79 (1993), Sayı 9, s. 65; LASSON, 1994, s. 724.

35 Thomas MORE, *Utopia*, (çev. Sabahattin EYUBOĞLU, Vedat GÜNYOL, Mina URGAN), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 78; Mine Urgan, "Thomas More'un Yaşamı ve Utopia'nın İncelenmesi", *Utopia* içinde, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 172; POST, 1987, s. 379; LASSON, 1994, s. 730.

36 ASIMOW, 1999, s. 549.

37 ASIMOW, 1999, s. 561.

38 ASIMOW, 1999, s. 570 vd.

39 ASIMOW, 1999, s. 570-571.

40 ASIMOW, 1999, s. 572.

ve bu dönemde avukat tasviri olumsuz eğilim yönünde büyük bir ivme kazanmıştır⁴¹. Asimow, 284 film üzerinden yaptığı incelemesinde 1970 yılından önce pozitif algı daha yüksekken (örneğin 1960-1969 yılları arasında filmlerde %76) buna karşın 1970'ten sonra bu algının tersi yönde (örneğin 1980-1989 yılları arasındaki filmlerde %35) seyrettiğini ortaya çıkartmıştır⁴². Bu dönemde avukatlar şahsî yaşamlarında kaba ve kötü davranış gösteren, sefil bir yaşam süren, eşine ve evlatlarına kötü davranan, madde veya alkol bağımlısı, cinsel sapkınlıkları olan bir karakterde tasvir edilmişlerdir⁴³. Bu karaktere eşlik eden iş yaşamlarında ise etrafındakilere kötülük yapan, sahtekâr, müvekkillerine karşı sadakatsiz ve onları umursamayan, ne pahasına olursa olsun kazanma tutkusuna sahip, beceriksiz, dava kovalayan (ambulans avcısı), iş arkadaşlarına ve çalışanlarına karşı kaba, sadakatsiz ve özellikle de yalancı bir avukat profili çizilmiştir⁴⁴.

1.3.2. Halk Tasavvurunda

Avukat Tasviri

Avukatların bu kötü imaja sahip olması sosyologların, hukukçuların ve baroların dikkatini çekmiş, fenomeni incelemek için pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların ayrıntılı sonuçları çalışmamızın kapsamını aşacağından biz dipnotta örnek çalışmaların künye bilgilerini vermekle yetiniyoruz⁴⁵. Bu çalışmaların konumuz açısından alakalı sonuçlarına aşağıda yer vermeden önce ifade etmek gerekiyor ki avukatların halk nezdinde kötü bir imaja sahip oldukları çalışmaların ortak sonucudur. Ancak bununla birlikte *American Bar Foundation Research Journal*'in (ABFRJ) araştırmasında halka avukatlar hakkında görüşleri sorulmuş, avukatlara ise kendileri hakkında, avukat meslektaşları hakkında ve halk nezdinde avukatın nasıl gözükiyor olabileceği hakkında görüşleri alınarak karşılaştırılmıştır⁴⁶. Bu çalışmada avukatların halkın kendileri hakkındaki düşüncelerini tahmin etmeye yönelik vermiş olduk-

41 ASIMOW, 1999, s. 576.

42 ASIMOW, 1999, s. 568. Üstelik gerçek hayattan hikayelerin yer aldığı filmler çıktığında durum daha da avukatların aleyhine olacak şekilde değişmektedir. (ASIMOW, 1999, s. 569.)

43 ASIMOW, 1999, s. 578-579.

44 ASIMOW, 1999, s. 579-581.

45 Yapılan örnek araştırmalar için bkz. Marvin W. MINDES, Alan C. ACOCK, "Trickster, Hero, Helper: A Report on the Lawyer Image", *American Bar Foundation Research Journal*, Cilt 7 (1982), Sayı 1, s. 177-233; HENGSTLER, 1993, s. 60-65. Ayrıca The National Law Journal tarafından yapılan araştırma için bkz. Post, 1987, s. 180; Charles SILVER, Frank B. CROSS, "What's Not to like about Being a Lawyer?", *The Yale Law Journal*, Cilt 109 (2000), Sayı 6, s. 1474. Türkiye'deki çalışmalar için bkz. KOYTAK, 2020, s. 4.

46 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 191.

ları cevaplar, halkın görüşünden daha karamsar bir eğilim göstermiştir. Bu farklılaşmanın temelinde çeşitli sebepler araştırmacılara sonuçların bu şekilde çıkmasının sebebi anket sonuçlarının yanıltıcı olması veya halkın gerçek kanaatlerini gizlemesi olabilir⁴⁷. Diğer bir ihtimal biraz öz eleştiriye yer vermek suretiyle avukatların kendilerini bildiklerinden halk nezdinde de böyle görüldüklerini sanmaları olabilir⁴⁸. Üçüncü ihtimal avukatlardan nefret eden kimselerin seslerinin daha yüksek çıkması sebebiyle halkın böyle bir kötü intibaa sahip olduğu düşüncesinin mevcut olması ihtimalidir⁴⁹. Son ihtimal ise avukatların avukat olmayanlara karşı bir paranoyaya sahip olmaları ve güvensizlik taşımaları sebebiyle halkın düşündüğünden daha kötü bir imaja sahip olduklarını düşünüyor olabilecekleridir⁵⁰.

Her ne kadar ABRFJ'de yayınlanan çalışma avukatların sandıkları kadar olumsuz bir tablonun gerçek olmadığını ortaya koyuyorsa da yukarıda ifade edildiği üzere avukatlar hakkında kötü

bir imajın mevcut olduğu tüm anketlerin ortak sonucudur.

Bu araştırmalarda halk tasavvurunda avukatlar kimi özellikleriyle beliriyor. Bunlardan ilki araştırmalara göre halk avukatların parayı çok önemsediklerini ve açgözlü olduklarını düşünmektedir⁵¹. Avukatların parayı önemsedikleri düşüncesinin bir uzantısı da avukatların daha çok para kazanabilmek adına gereksiz davalar açtıkları düşüncesidir⁵². Halk tasavvurunda zenginlerin parayla hukuku satın aldıkları, avukatların da buna aracılık ettiği algısı vardır⁵³. Halka göre avukatlar para için zenginlerle ve şirketlerle birlik olup fakir ve zayıf kimsele ezmektedir⁵⁴. Halk avukatların parayı çok önemsediklerini bu sebeple de para için etik değerlerinden vazgeçtiklerini düşünmektedir⁵⁵.

Halk arasında avukatların kamu çıkarını gözetmedikleri anlayışı hâkimdir⁵⁶. Ortalama bir vatandaş vicdanlı, ahlaklı ve hakkaniyetli bir avukatı kabullenememektedir⁵⁷. Halk avukat-

47 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 193.

48 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 194.

49 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 194.

50 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 194.

51 POST, 1987, s. 380; HENGSTLER, 1993, s. 63; ASIMOW, 1999, s. 548.

52 GROSS, 1999, s. 1409.

53 GROSS, 1999, s. 1421.

54 GROSS, 1999, s. 1413, 1414.

55 LASSON, 1994, s. 725; HENGSTLER, 1993, s. 62; LASSON, 1994, s. 725.

56 SILVER ve CROSS, 2000, s. 1450.

57 LASSON, 1994, s. 725.

ların daima suçlu kimselerin çıkarına ve dolayısıyla toplumun aleyhine çalıştıklarını düşünmektedir. Halka göre avukatlar kazanma hırsıyla suçluları korumaktadır⁵⁸. Öyle ki halkın tasavvurunda avukat, müvekkili suçunu itiraf edecek olsa kazanmak için buna engel olabilecek karakterdedir⁵⁹. Özellikle de araştırmanın yapıldığı ülkelerde avukatların cüz'î bir kısmı ceza davalarıyla ilgilenmekte kalan avukatlar hukuk davalarına yönelmekte veya mahkeme dışı hukukî ilişkilerde (örneğin sözleşmeler, hukukî danışmanlıklar) çalışmakta olduğu hâlde halk avukatları ceza mahkemesinde görülen davalarla tanımakta ve yargılamaktadır⁶⁰. Avukatlar genellikle medyatik davalardan göz önüne gelmektedir. Medyatik davalar hukukî akıl yürütmenin geri planda kaldığı, popülizmin ön plana çıktığı bir süreçtir. Bu sebeple bu davalar hakkında yayılan düşünceler avukatın imajına olumsuz tesir edebilmektedir⁶¹.

Halk avukatların hukuk sistemini manipüle ettiklerini ve yasaları arka-

dan dolandıklarını düşünmektedir⁶². Bu düşünce öyle eskidir ki Kral 12. Louis hukukçuların hukuka kunduracıların deriye uyguladıkları muameleyi uyguladıklarını yani çekip çekiştirerek hukuku esnettiklerini söylemiştir⁶³. Yine avukatların davaları çetrefilli hâle getirerek anlaşılmasız kıldıkları yönünde bir düşünce mevcuttur. Halk, avukatları bu amaçla Latince ve Fransızca kavramları kullanmakla itham etmektedir⁶⁴.

Bu noktada araştırmalarda ortaya çıkan iki ilginç ve birbirini besleyen/doğrulayan sonuç mevcuttur. Araştırmalar halkın avukat tercihini belirleyen etkenlerden bir tanesinin -sevmeme sebepleriyle aynı olarak- avukatların kanunları arkadan dolanabilmeleri ve kanunî kestirmeleri bilmeleri olduğunu gösteriyor⁶⁵. Bununla birlikte avukatlar da müvekkillerinin kendilerinden hilebaz olmalarını beklediklerini varsayıyorlar⁶⁶. Araştırmalarda tarafların avukat seçerken davalarını kazanmak için özellikle de boşanma

58 LASSON, 1994, s. 726. Benzer doğrultuda bkz. POST, 1987, s. 385.

59 HENGSTLER, 1993, s. 63.

60 HENGSTLER, 1993, s. 64.

61 LASSON, 1994, s. 726; ASIMOW, 1999, s. 545.

62 POST, 1987, s. 380.

63 LASSON, 1994, s. 767.

64 GROSS, 1999, s. 1412.

65 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 380; LASSON, 1994, s. 727.

66 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 194; LASSON, 1994, s. 734.

davalarında kötü karakterli avukatları tercih ettiklerini gösteriyor⁶⁷.

1.3.3. Avukatlar Neden Sevilmiyor?

Avukatlara yönelik bu kötü tasavvurun bir sebebi olmalıdır. Yapılan araştırmaların amaçlarından bir tanesi de bu nedeni bulmak ve çözüm üretmektir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda avukatların sevilmemesinin kimi nedenleri tespit edilmiştir. Bunlardan ilki avukatlık mesleğinin kötü örnekleridir. Gerçekten her meslekte iyi ve kötü örnekler olduğu gibi avukatlık mesleğinin de kötü örnekleri vardır. Kötü örnek olan, gerçekten halkın itham ettiği gibi açgözlü, hırslı, etik değerleri hiçe sayan avukatların varlığı gözümüzü kapatamayacağımız bir gerçektir. Bu gibi kötü örneklerin avukatlara yönelik olumsuz algıyı kuvvetlendirdiğine şüphe yoktur⁶⁸. Özellikle kazalardan ve afetlerden sonra mağdurlara ulaşım vekalet almaya çalışan “ambulance-chaser”⁶⁹ (ambulans avcısı) olarak anılan veya örneğin gereksiz malpraktis davalarıyla hastaların umutlarını sömüren hekimlerin en nihayetinde beraat edecekleri davalarda

tarafların maddi ve manevi yıpranmalarına sebebiyet veren bu nevi kötü avukatların avukatlık mesleği mensuplarına yapışan açgözlü avukat algısına sebebiyet verdikleri kuşkusuzdur⁷⁰.

Bunun yanında filmlerin, popüler kültürün daha ilgi çekici olmaları sebebiyle genelde bu çeşit avukatları ön plana çıkartarak avukata yönelik olumsuz algıyı beslediği de avukatlık imajındaki kötü algıyı değerlendirirken üzerinde durulabilecek bir sebep olabilir⁷¹. Gerçekten de sinema filmleri yaşamadığımız pek çok duyguyu bize kendi perspektifinden öğretir. Asimow ilginç bir örnek veriyor: Bir kimseye Vietnam Savaşı’nda savaşmak isteyip istemediği sorulsa o kişi neye göre karar verir? En çok da filmlerde gördüğü sahnelerle göre karar verir. Bunun gibi avukatla teşrikimesai içerisinde olmayan kimseler de avukata ilişkin algılarını filmler aracılığıyla geliştirirler⁷². Dolayısıyla filmlerdeki olumsuz avukat örnekleri avukatı bu filmlerden tanıyan kimseler için gerçeklik hâline gelebilir.

Avukatlara yönelik imaj her zaman etik bir sebebe dayanmamaktadır. Avu-

67 LASSON, 1994, s. 728.

68 LASSON, 1994, s. 739; ASIMOW, 1999, s. 548.

69 LASSON, 1994, s. 733.

70 Dolores K SLOVITER, “Perceptions of the Legal Profession”, *Western New England Law Review*, Cilt 10 (1988), Sayı 1, s. 178, 179.

71 GROSS, 1999, s. 1422-1424. Ayrıca bkz. ASIMOW, 1999, s. 550.

72 ASIMOW, 1999, s. 551-552.

katlık hizmetinin pahalı bir hizmet olması⁷³, avukatlığın prestijli olması ve hatta avukatların servet sahibi olmaları da avukatlara kıskançlığa dayalı bir hıncın yönelmesine sebebiyet verebilmektedir⁷⁴. Avukatların verdiği hizmetin pahalılığı açgözlü oldukları yönündeki algıyı kuvvetlendiriyor olabilir.

Tüm bunların yanında araştırmalar genellikle avukatlarla çalışan kimsele-
rin avukatlara daha sempatik baktığını göstermektedir⁷⁵. Ancak buna karşın avukatlara yönelik kötü düşünceleri besleyen sebeplerden bir tanesinin de kaybedilen davalarda avukatların günah keçisi görülmesi olduğu ortaya koyulmuştur⁷⁶. Gerçekten de tıpkı iyi notu öğrencinin aldığı kötü notu hocanın verdiği gibi müvekkil haklı olduğu için kazanır ancak kaybedilirse muhakkak avukatın ihmali veya hatası mevcut olduğu düşünülür. Tıpkı bunun gibi yargı sisteminden kaynaklanan hukuksuzluklar da kimi zaman avukatlara yüklenebilmekte, avukatlar yargı sistemiyle müvekkil arasında usturma-
ça işlevi görmektedirler⁷⁷.

Çalışmalarda avukatlara yönelik kötü düşüncelerin bir diğer sebebinin ise psikolojik olabileceği ileri sürülmüştür. İnsanlar genellikle en mutsuz zamanlarında avukata giderler. Çalışmalar insanların avukatlar ile kötü ve stresli zamanlar arasında bir çağrışım kuruyor olabileceği üzerinde durmaktadır⁷⁸. Gerçekten de Türkiye'de avukatların müvekkillerinin dertlerini emen birer sünger oldukları, para karşılığında insanların dertlerini satın aldıkları gibi özdeyişler mevcuttur⁷⁹. Çalışmalar da bu özdeyişlere paralel olarak halkın avukata yönelen kötü düşüncelerinin arkasında böyle bir çağrışımın mevcut olabileceğini iddia etmektedir.

Avukatlık mesleğinin saygınlığını yitirmesinin sebeplerinden bir tanesi de avukat sayısındaki artış olabilir⁸⁰. Avukat sayısındaki artış aynı zamanda avukatların gelir düzeyinin düşmesine, özellikle de mesleğe yeni başlayan gençlerin geçimlerini sağlayabilmek adına etik ilkelerinden taviz veremelerine, yani mesleğin kötü temsili olma-

73 GROSS, 1999, s. 1406; ASIMOW, 1999, s. 536.

74 GROSS, 1999, s. 1408; ASIMOW, 1999, s. 543-544; SLOVITER, 1988, s. 176.

75 MINDES ve ACOCK, 1982, s. 194; HENGSTLER, 1993, s. 62; GROSS, 1999, s. 1418.

76 GROSS, 1999, s. 1408, 1426. Benzer bir fikir için bkz. ASIMOW, 1999, s. 546.

77 GROSS, 1999, s. 1414.

78 GROSS, 1999, s. 1420; ASIMOW, 1999, s. 537.

79 Daha sonradan avukatlar arasında bilindiğini gördüğüm ve çokça karşılaştığım bu özdeyişleri ilkin sayın hocam ve aynı zamanda avukatlık stajını yanında yaptığım meslek büyüğüm Av. Nedim Şenol ÇELİK'ten duymuştum.

80 ASIMOW, 1999, s. 544.

larına sebebiyet veriyor olabilir. Üstelik filmler ve popüler söylemler genç avukatları “evrak çantalı Rambolar” olmaya zorlamaktadır⁸¹.

Tüm bunların dışında avukat reklamları çalışmalarda özellikle üzerinde durulan bir husustur. Avukatlık Kanunu’nun 55’inci maddesi avukatların reklam sayılabilecek teşebbüs ve hareketlerde bulunmalarını yasaklamıştır. Bu sebeple reklama dayalı kötü algı-lama Türkiye’deki avukatlara yönelik kötü algının bir sebebi olarak arka planda kalıyor olabilir⁸². Reklam yasağının mevcut olmadığı yahut bizdeki gibi kesin olarak yasaklanmadığı ülkelerde avukat reklamlarının halk üstünde kötü bir avukat imajı bıraktığı ortaya konulmuştur. Yabancı literatürdeki çalışmalarda reklamların avukat imajı üzerindeki kötü tesiri üzerinde ısrarla durulmakta ve çözüm getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır⁸³.

Halk tasavvurunda avukatların neden kötü bir imaja sahip olduğuna dair düşünceler bunlarla sınırlı değildir. Bir diğer düşünceye göre avukat gözlüklerinin siyah camı halka kendisini yansıtmaktadır⁸⁴. Gerçekten de avukatlara

“yalancı” yaftasının yakıştırılmasında kimi zaman müvekkillerin yanlış yönlendirmeleri ve yalan beyanları sebep olabilmektedir. Müvekkillerin tarafı yönlendirmeleri neticesinde çoğu zaman avukatlar kovuşturma aşamasında olayın hakikatini kavrayabilir hâle gelmektedirler. Avukatların tabiri caizse toplumun sosyal dehlizlerinde çalıştıkları düşünüldüğünde üzerlerine kir bulaşması anlaşılabilir bir şeydir.

Saha araştırmalarından çıkan bu sonuçların yanında meslek sosyolojisi kapsamında da kimi teorik araştırmalar da yapılmış, bu araştırmalar kapsamında ortaya birtakım fikirler atılmıştır. Bu fikirlerden birisi çalışma alanlarında teknolojinin artması, mesainin rutin hâle gelmesi ve özellikle çalışma ortamının kiteselleşme ve mesleklerin yapılanmasında bürokrasinin ve şirketleşmenin artmasıyla “mesleklerin aşınması”dır. Tecrübe, beceri, hafıza gibi nitelikler yerini makinelere bırakmıştır. Böyle olunca yıllarca pek çok kararlar karşılaşılarak tecrübe sahibi olmuş üstat avukatlar içtihat bankalarını içeren makinelerin hafıza ve hızına yenik düşmüştür. Bilgelik içeren meslekler katı prosedürler altında ezilen,

81 ASIMOW, 1999, s. 583.

82 Arka planda kalıyor olabilir diyoruz çünkü bizde de her ne kadar reklam yasağı mevcut olsa da bu yasağı delmek için yapılan kimi zaman etik ihlâl de sayılan reklam niteliğindeki davranışlar mevcuttur ve bu davranışlar -yabancı literatürdeki çalışmalarla birlikte düşünüldüğünde- avukatlara yönelen kötü itibayı artırıyor olabilir.

83 GROSS, 1999, s. 1430; HENGSTLER, 1993, s. 62; ASIMOW, 1999, s. 547.

84 POST, 1987, s. 386.

sonuç odaklı mesleklere dönüşmüşlerdir⁸⁵. Bir diğer fikre göreyse kapitalist sistemin gelişmesiyle burjuvazi tüm saygın meslekleri ücretli işçisi hâline getirmiştir. Avukatlık (veya hekimlik) gibi meslekler sermayedarlardan veya proleterlerden farklı bir sınıf konumundayken teknoloji kullanımının artmasıyla şirketleşmeler ve vasıfsızlaşma ortaya çıkmıştır⁸⁶. Bu durum da avukatların kamusal alanda saygın bir birey olmak yerine ücret karşılığında buyurulan işi yapan bir vasıfsız işçi konumuna inmesine sebebiyet vermiştir. Meslekler sosyolojisi alanında ileri sürülen fikirlerde ortaya koyulan bu dönüşümden hukuk mesleği de nasibini almıştır.

Buraya kadar sayılan tüm bu sebepler avukatlara yönelik kötü algının oluşmasında elbette geçerli sebepler olabilirler. Ancak biz bu sebeplerin avukata yönelmiş olan algıyı açıklamak için yeterli olduğu kanaatinde değiliz. Zira avukatla işi olmuş insanların avukatlara yönelik daha sempatik bir tavır benimserken avukatla çalışmamış kişilerin avukatlara daha olumsuz bir algı beslemeleri bize bu algının temelinde avukatın tutumlarından daha fazlası olduğunu göstermektedir. Yine mesleğin kötü temsilcileri elbette meslek itibarı açısından olumsuz tesir yaratmaktadır. Fakat bu kötü temsilciler her meslekte bulunmaktadır, buna rağmen diğer mesleklerde avukatlara

yöneldiği gibi bir olumsuz algı yaratmamıştır. Sözgelimi kolluk güçlerinin kimi kötü karakterli temsilcilerinin çetelerle iş birliği yapıyor olmaları halk tasavvurunda bu mesleklerin “kahraman” imajına zarar vermemektedir. Öğrencilerini istismar eden veya öğrencilerine zulmeden kötü öğretmenler “öğretmenlik mesleğinin kutsallığı”na leke sürememektedir. O hâlde avukatlık mesleğinin üzerindeki olumsuz algının kötü avukatlardan kaynaklandığını söylemek yeterli olmayacaktır. Üstelik tüm bu kötü temsiller ve yerel uygulamalardan kaynaklanan etik dışı görülen davranışlar avukatlık mesleğine farklı coğrafyalarda ve farklı tarihi dönemlerde aynı olumsuz algının yüklenmesini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Avukatlık mesleğinin doğasından kaynaklanan, her tarihte ve coğrafyada geçerli olan birtakım sebepler olmalıdır.

Biz bu kapsamda Freud'un tabuya ilişkin düşüncelerinin avukatlara yönelen ve evrensel olan bu algının temelindeki bilinçdışı süreci açıklayabileceğini düşünüyoruz. Aşağıda Freud'un genel düşüncelerine, tabuların aktarımının nasıl bir bilinçdışı mekanizma kurguladığına değindikten sonra avukatlık mesleğine yönelen algının bu fikirlerle açıklanabileceğini göstereceğiz. Bu incelemeyi yaptığımızda görülecektir ki avukatlık mesleğinin

85 KOYTAK, 2020, s. 11.

86 KOYTAK, 2020, s. 14.

sahip olduğu kötü imaj her coğrafyada ve her tarihte sabit olarak kalan insanla (ve onun zihin yapısıyla, bilinçdışıyla) ve avukatlık mesleğinin doğrudan kendisiyle ilgilidir.

2. Freud'un Tabuların Aktarımı Teorisi

2.1. Genel Olarak Freud ve Psikolojik Görüşü

Freud çağımıza en çok tesir eden düşünürlerden bir tanesi olup çağdaş düşüncenin kurucularından bir tanesi sayılabilir⁸⁷. Pek çok tartışmalı düşünceye sahip olsa da Freud'un insanı anlamada bilime bir ufuk açtığına kuşku yoktur⁸⁸. Bir tıp doktoru olan Freud psikanalizin ortaya çıkmasına ve böylece psikolojinin bir bilim olarak tezahürüne imkân hazırlamıştır⁸⁹. Freud'un fikirleri ortaya çıktığı dönemden bugüne kadar çokça tartışılmıştır. En başta Freud'un öğrencisi ve çalışma arkadaşı olan Carl Gustav Jung ve Alfred

Adler gibi psikolojinin önemli isimleri Freud'un teorisini eleştirerek kendi psikolojik yaklaşımlarını geliştirmişlerdir⁹⁰. Buna karşın özellikle Frankfurt Okulu'nun Freud'un yaklaşımını bir yöntem olarak benimsemesiyle⁹¹ Freud tekrar gündeme gelmiştir. Özellikle de Lacan'ın "Freud'a dönüş" çağrısıyla birlikte mevcut "Freud algısı" eleştirilerek sosyal bilimlerde Freud'un ünü ve etkisi artan bir etkiyle devam etmiştir⁹².

Freud bir tıp doktoru ve psikolojinin kurucusu olarak düşüncesi ve çalışmalarında öncelikle ruh sağlığı ve ruhî bozuklukların tedavisine odaklanıyordu. Ancak Freud'un keşifleri toplumun yapıtaşı olan insanın zihin yapısını ve bilişsel süreçlerini keşfetmekle birlikte toplumsal bir yön de taşıyordu⁹³. Gerçekten de bu ilişki sebebiyle Freud'un çalışmalarında çoğu zaman sosyolojik incelemelerin ve topluma dair fikirlerin yer aldığını görmek mümkündür.

87 James STRACHEY, "Sigmund Freud'un Yaşamı ve Düşünceleri", *Düşlerin Yorumu I* içinde, (Ed. Sigmund Freud, çev. Emre KAPDIN), Payel Yayınları, İstanbul 1996, s. 20.

88 Benzer doğrultuda bkz. STRACHEY, 1996, s. 21.

89 Arthur George TANSLEY, "Sigmund Freud 1856—1939", *Obituary Notices of Fellows of the Royal Society*, Cilt 3 (1941), Sayı 9, s. 255. Psikanaliz Freud'un psikoloji görüşünü açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Öyle ki Freud kendi psikolojik görüşünün temel ilkelerini benimsemeyen düşünürlerin çalışmalarının "psikanaliz" olarak anılmasına karşı çıkmaktadır. TANSLEY, 1941, s. 265.

90 TANSLEY, 1941, s. 264.

91 Bkz. Anthony ELLIOTT, *Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş*, (çev. İbrahim Yıldız vd.) Dipnot Yayınları, Ankara, 2017, s. 61. Özellikle bu dönemde Herbert Marcuse'nin çalışmalarına bakılabilir Herbert MARCUSE, *Eros ve Uygurluk: Freud Üzerine Felsefi Bir İnceleme*, (çev. Aziz Yardımlı), İdea Yayınevi, İstanbul 1998.

92 Lacan'ın Freud'a dönüş çağrısı için bkz. ELLIOTT, 2017, s. 137; Louis ALTHUSSER, "Freud ve Lacan", *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz* içinde, (Editör: Saffet Murat TURA), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996, s. 185.

93 Aynı doğrultuda bkz. Nuriye MERKİT, "Sigmund Freud'da Uygurluğun Temel Dinamikleri ve Birey Üzerindeki Etkisi", *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (2016), Sayı 21, s. 124.

Freud kariyerinin ilk döneminde çeşitli çalışma alanlarına yöneldiyse de 1880'li yılların sonuna yaklaşıldığında kendi psikolojik düşüncesini oluşturmaya başlamıştır. Joseph Breuer'in histerinin temelinde olduğunu varsaydığı "unutulmuş yaralanma" sorunuyla ilgilenen Freud bilinçdışına ilişkin görüşünü geliştirmiştir⁹⁴. Gerçekten de Freud çalışmalarında insan davranışlarının tamamının bilinçli olmadığını, birtakım davranışların arkasında kimi bilinçdışı zihinsel süreçlerin etkili olduğu temel tezini ortaya koymuştur⁹⁵.

Freud zihnin id (o), ego (ben) ve süperego (benüstü, ben ideali) olmak üzere üç ayrı yapıdan meydana geldiğini düşünmektedir⁹⁶. Bu yapılardan ilki olan id insan zihninin en ilkel haz dürtülerinin doyum talep ettiği yapıyı ifade etmektedir. Bu yapı yıkıcı, kaba cinselliğin ön planda olduğu, ilkel ve bu sebeple de toplumsal yapıyla uyumsuz isteklerin talep edildiği içsel güdü-

lerin yer aldığı bir alandır⁹⁷. Bu alandaki tüm istekler birbirinden bağımsız olarak ve anında doyum aramaktadır⁹⁸. Bu yönüyle idin mızımsız bir çocuğa benzediğini söylemek yanlış olmayacaktır. İd taleplerini egoya yöneltmektedir. Ego zihnin gerçekçi tarafı olarak çevreyle ilişkilerin yürütüldüğü, idden ve süperegodan gelen taleplerin dengelenerek bilince yansıtıldığı yapıyı ifade eder⁹⁹. Bununla birlikte ego kendinden menkul bir kuvvetle değil, idden gelen dayatmalarla hareket etmektedir. Freud'un benzetmesiyle id bir at ise ego atın üzerindeki binicidir. Binici atı attan aldığı kuvvetle idare eder, kudretin kaynağı olan at bazen sürücüsünün arzuları mugayirine de hareket edebilir¹⁰⁰. Zihnin üçüncü ve son yapısı ise süperegodur. Süperego eleştirel ve ahlakî bir görev üstlenerek ahlakî yasakların ve ideallerin zihindeki yapısını ifade etmektedir¹⁰¹. Süperego metapsikolojik bir kavram olup emir ve yasaklarını kişinin geçmişin-

94 STRACHEY, 1996, s. 21.

95 Sigmund FREUD, *Haz İlkesinin Ötesinde: Ben ve İd*, (çev. Ali BABAOĞLU), Metis Yayınları, İstanbul 2011, s. 75 (Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 75 vd.); STRACHEY, 1996, s. 21; Tansley, 1941, s. 251; Charles BRENNER, *Psikanaliz: Temel Kavramlar*, (çev. Işık SAVAŞIR, Yusuf SAVAŞIR), HYB Yayıncılık, Ankara 1998, s. 40; Necla TUZCUOĞLU, "Psikanaliz Kuramı ve Özellikleri", *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 7 (1995), Sayı 7, s. 275.

96 BRENNER, 1998, s. 41; Mehmet Tevfik ÖZCAN, *Hukuk Sosyolojisine Giriş*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 98. Bu yapı hakkında ayrıntılı bilgi almak için bkz. FREUD, 2011, s. 85 vd.

97 STRACHEY, 1996, s. 22; BRENNER, 1998, s. 41; Charles RYCROFT, *Psikanaliz Sözlüğü*, (çev. M. Sağman KAYATEKİN), Ara Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 75; TUZCUOĞLU, 1995, s. 275.

98 STRACHEY, 1996, s. 22.

99 BRENNER, 1998, s. 41; STRACHEY, 1996, s. 23-24; ÖZCAN, 2015, s. 99.

100 RYCROFT, 1989, s. 40; TUZCUOĞLU, 1995, s. 276.

101 Sigmund FREUD, *Kitle Psikolojisi*, Bozak Yayınları, İstanbul 1975, s. 56; STRACHEY, 1996, s. 24; BRENNER, 1998, s. 41.

den alır, toplumsal bir yöne sahiptir bu sebeple de her zaman kişinin hâlihazırda benimsediği ahlakî düşünceleriyle bağdaşmak durumunda değildir¹⁰².

Freud psikolojik görüşünün zihnin bu yapısı üzerine bina etmiştir. Gerçekten de sağlıklı ve dengeli bir kişiliğe sahip olmak için bu yapının dengeli ve uyumlu olması gerekmektedir. Sözgelimi Freud histerik hastalıkların kökenini id ile süperego arasındaki çatışmada bulmaktadır. Buna göre psiko-cinsel bir enerjinin tezahürü olan libidinal istekler süperegodan kaynaklanan korku veya utanç sebebiyle bastırıldığında dolambaçlı yollardan kendisine çıkış yolu arar¹⁰³. Bu süreç psikolojik hastalıkların ortaya çıkmasına sebebiyet verir. Hastalık böyle bir arka planı olduğundan tedavi sürecinde de söz konusu engellerin ortadan kaldırılması marifetiyle bastırmanın sona ermesi amaçlanmaktadır¹⁰⁴.

2.2. Tabu Kavramı ve Tabuların Aktarımı

Tabu en geniş anlamıyla yasaktır. Freud, Wundt'a atıfta bulunarak ta-

buları “*insanlığın yazıya geçmemiş en eski yasaları*” olarak tanımlıyor¹⁰⁵. Freud’a göre tabular çoğu zaman toplumsal düzenin sağlanması için ortaya konulmuş çok eski yasaklar olup¹⁰⁶ bu yasaklar nesilden nesle aktararak gelenek hâline dönüşmüştür¹⁰⁷. Artık gelinen noktada insanlar nedenini ve niçinini sorgulamadan bu yasaklara uymaya, yasaklara uymayanları da cezalandırmaya devam etmişlerdir¹⁰⁸. Bu yasaklar dinsel veya etik yasalar gibi değildir zira herhangi bir kaynakları veya mantikî sebepleri olduğu için bunlara tâbi olunulmaz, yasaklar vardır ve uyulur; bu yasaklar tâbi olanlar için oldukça doğal sayılırlar¹⁰⁹.

Antropolojiden elde edilen veriler Freud için insanın bilinçdışı yapısını anlamakta bir araç olarak kullanılmıştır. Böylelikle kendisinden önceki araştırmacılardan farklı olarak tabuların psikanalizini yapmaya, özellikle de saplantı nevrozları ile tabular arasındaki benzerliğe dikkat çekerek antropolojiden gelen verileri modern insanın (ve hastalıklarının) anlaşılma-

102 RYCROFT, 1989, s. 157; TUZCUOĞLU, 1995, s. 276. Aynı doğrultuda bkz. ÖZCAN, 2015, s. 98.

103 TANSLEY, 1941, s. 255.

104 TANSLEY, 1941., s. 256.

105 Sigmund FREUD, *Totem ve Tabu*, (çev. Kamuran ŞİPAL), Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 54.

106 FREUD, 2017, s. 54-55.

107 FREUD, 2017, s. 69.

108 FREUD, 2017, s. 57.

109 FREUD, 2017, s. 54.

sına kullanmaya çalışmıştır¹¹⁰. İlkel insanlardaki tabu inancının da modern toplumlarda bir şekilde kendisine yer bulduğu Freud tarafından ortaya konulmuştur¹¹¹.

Tabular bir nesne veya insan olabilir. Aynı şekilde kutsal sayılan bir nesne veya insan tabu olabileceği gibi kirli ve pis sayılan şeyler de tabu sayılabilir. Tabulara örnek olarak kabile reisi, büyücü, savaşa gidecek olan asker, ölmüş kimse veya kan gösterilebilir¹¹². Tabu olan eylemler gerçekleştirilecekse veya tabuya dokunulacaksa öncesinde muhakkak bir törenin yapılması gerekir, tıpkı bunun gibi tabu bilerek veya bilmeden gerçekleşmişse bu durumda tabuyu gerçekleştiren kişinin çeşitli törenlerle arınması/temizlenmesi gerekir.

Tabular tabiat üstü ve tehlikeli bir kudrete/mistik metafizik bir içeriğe (ilkel dinler için bu metafizik kudret

“mana” kavramıyla açıklanmıştır¹¹³) sahiptirler. Tabuların sahip oldukları bu kudret hem kutsal hem de tehlikelidir. Tabunun nesnesi birey için “*korku uyandıran, tekin olmayan*” bir yapıdadır¹¹⁴. Bu yapı saygıyı ve nefreti bir arada barındıran ikircikli (ambivalenz) bir duruma işaret eder¹¹⁵.

Freud'un düşüncesinde bu nevi ikircikli yapılara ve çatışmalara rastlamak mümkündür. Babaya karşı duyulan saygı ve nefret¹¹⁶, yaşama dürtüsü (arzusu) ve ölüm dürtüsünün (arzusunun) bir arada bulunması¹¹⁷ bu nevi ikirciklere örnek olarak sayılabilir. Freud tıpkı bunlar gibi tabuya karşı da bilinçdışında istek ve korkunun ikircikli şekilde bir arada bulunduğunu keşfetmiştir¹¹⁸. Freud'un zihin kurgusuyla birlikte okunacak olursa insanların süperegosu tarafından belirli bir eylem yasak (tabu) olarak telakki edilmekte, bu yasağı ihlâl etmekten korkulmakta ve uzak durulmakta; idi

110 FREUD, 2017, s. 27, 62-63, 69.

111 Freud tabuyu anlarsak “kategorik buyruk”u da açıklığa kavuşturabileceğimizi söyleyerek Kant’a göz kırpmıştır. FREUD, 2017, s. 58.

112 Hikmet TANYU, “Totem, Totemizm ve Tabu Üzerinde Yeni Araştırmalar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 26 (1984), Sayı 1, s. 169. Freud'ta da benzer örnekler mevcuttur bkz. FREUD, 2017, s. 58.

113 TANYU, 1984, s. 168.

114 FREUD, 2017, s. 60.

115 FREUD, 2017, s. 62.

116 FREUD, 2011, s. 92; FREUD, 2017, s. 94.

117 Freud, 2011, s. 100; RYCROFT, 1989, s. 123; MERKİT, 2016, s. 136.

118 Freud'un bu konudaki delilleri ve klinik gözlemleri çalışmamız kapsamını aşacağından Freud'un iddiaları delillendirilmeyecek, yalnızca ifade edilecektir. Ayrıntılı bilgi için kaynağa müracaat edilebilir. Bkz. FREUD, 2017, s. 66.

tarafındansa çelişkili bir şekilde yasak olanı gerçekleştirmek, yasak olana sahip olmak istenmektedir. Freud bu ikiciliği şöyle tanımlıyor: “Bilinç dışında ilgili yasakları çiğnemekten çok istedikleri bir şey yoktur; öte yandan, böyle davranmaktan da korkup çekinmektedirler. Korkmalarının tek nedeni, içlerinde böyle bir yasağa yer vermemeleridir.”¹¹⁹

Bir gün bir kimse tabu olan nesneye dokunur veya tabu olan fiili gerçekleştirirse tabu ihlâl edilmiş olur. Gerekli ritüeller gerçekleştirilmeden tabu ile ilişkiye girilmesi tabudaki metafizik kudretin (mananın) tabuyu işleyen kimseye geçmesine ve böylelikle tabuyu işleyen kimsenin de tabu hâline gelmesine sebebiyet verir¹²⁰. Metafizik bir anlatımla tabunun aktarımı olarak ifade edilen olay esasında bir takım bilinç dışı süreçlerin tetiklenmesini tasvir etmektedir. Freud bu süreci şöyle tanımlamaktadır: Toplumun fertleri bilinç dışında tabuyu ihlâl etmeye dönük bir arzuya sahiptir. Bir gün toplum içinden bir fert tabuyu ihlâl ettiğinde toplum fertlerinin kıskançlıklarını

celbeder¹²¹. (Freud bunu “*ayartma*” kavramıyla açıklamaktadır¹²².) “*Öyle ya, herkese yasaklanan şey ona yasak değildir!*”¹²³. Tabuyu ihlâl eden kimse artık insanlara tabunun ihlâl edilebilir olduğunu hatırlatmaktadırlar. (Freud bu durumu ise “*anımsatma*” kavramıyla açıklamaktadır¹²⁴.) Böylelikle fail başka insanlara tabunun ihlâl edilebilirliğini anımsatmakta ve aynı zamanda tabuyu ihlâl etmeye yönelik kıskançlıklarını celbederek aynı eylemi yapmak yönünde onları ayartmaktadır¹²⁵. Tam bu noktada Freud tabuların aktarılabılır bir nitelikte olduğunu, adeta bulaşıcı bir hastalık gibi bir kimseye oradan bir başka kimseye bulaşıp aktarılabildiğini iddia etmektedir¹²⁶.

3. Tabunun Avukatlık Mesleğine Sirayeti

3.1. Freud’un Cellat Örneği

Freud’un doğrudan tabuların avukatlık mesleğiyle ilişkisini ele aldığı bir çalışması mevcut değildir. Bu yönüyle Freud’un tabuların aktarımıyla alakalı düşüncelerini avukatlık mesleğine yönelen kötü algıyı açıklamakta

119 FREUD, 2017, s. 69.

120 FREUD, 2017, s. 57.

121 FREUD, 2017, s. 71.

122 FREUD, 2017, s. 73.

123 FREUD, 2017, s. 71.

124 FREUD, 2017, s. 73.

125 FREUD, 2017, s. 73.

126 FREUD, 2017, s. 74.

bir yöntem olarak kullanmak ilk defa bu metnin yazarı tarafından denemektedir. Bununla birlikte Freud bir başka mesleğin, “cellatlık” mesleğinin tabuyla ilişki içerisinde olduğuna *Totem ve Tabu* isimli kitabında örnek olarak kullanmıştır.

İnsanlık tarihinin tabu hâline gelmiş en eski yasaklarından bir tanesi bir başka insanın öldürülmesidir. İnsan öldürme tabusunun kökünde bir başka tabu olan ölüm tabusu mevcuttur. Ayrımına burada girmeyeceğimiz yukarıda değindiğimiz bir ikilik olarak insan içerisinde yaşama dürtüsünü ve ölüm dürtüsünü bir arada bulundurur. Bu ikircikli yapı ölüme doğaüstü bir kudretin yüklenmesine sebebiyet vermiştir. Ölüm tabu olduğu gibi cinayet de tabudur, bir ceset de tabudur. Kanın ruhun taşıyıcısı olarak ilkel inanışlarda önemli bir yer taşıdığı ve kutsallığa sahip olduğu, taşıdığı doğaüstü kudret (mana) sebebiyle büyülerde ve totemlerde kullanıldığı bilinen bir durumdur¹²⁷. Bir başka insanın öldürülmesi öylesine derin bir tabudur ki Freud kitabında savaşta düşmanımı öldüren ilkel insanların savaşı bırakıp temiz-

lenme ritüeline koyulmalarını örnek olarak vermektedir¹²⁸. Bunun gibi bir kimse hakkında yürürlükteki hukuka uygun olarak verilmiş idam cezasının infazı da kimi ritüeller içeriyor olsa da bu fiili gerçekleştiren kimseler (cellatlar) tabu olmaktan kurtulamıyorlardı.

Freud cellatlık mesleğinin orta çağ toplumundaki konumunun ilkellerin tabu anlayışıyla paralellik arz ettiğini ifade etmektedir¹²⁹. Cellatlar toplumun yürürlükteki hukukuna uygun olarak verilmiş idam cezasını infaz eden kamu görevlileridir. Dolayısıyla fiilleri hukukun içinde ve hukuken meşrudur. Buna karşın bu mesleğin mensupları halk tarafından pek sevilmezlerdi, dışlanırlardı. Cellatlık yapan kişiler toplumdan geçici veya sürekli olarak tecrit edilirdi¹³⁰. Freud'un vermiş olduğu bu örnek esasında Türk medeniyetinde de geçerli olan bir durumdu. Öyle ki cellatlar öldüklerinde halkın geri kalanıyla aynı mezarlığa defnedilmezler, cellatlar için özel olarak oluşturulmuş mezarlıklara defnedilirlerdi¹³¹. Mezar taşlarının üstüne de diğer mezar taşlarında olduğu gibi ad veya dua gibi herhangi bir yazı yazılmazdı¹³². Cel-

127 Kan sembolünün kültürdeki kullanımı için bkz. Yasemin OĞUZ GÜNER, “Kültürel Miras Olarak Kan Sembolü”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt 7 (2019), Sayı 16, s. 814-835.

128 FREUD, 2017, s. 81.

129 FREUD, 2017, s. 82.

130 FREUD, 2017, s. 81-82.

131 Osmanlı'da cellat mezarları için bkz. Burcu BAŞ, “Osmanlı Devleti'nde Cellatlar ve Cellat Ocağı”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (2021), Sayı 50, s. 74.

132 Osmanlı'da cellat mezarları için bkz. BAŞ, 2021, s. 74.

latlara yönelen bu kötü yakıştırma hiç kuşkusuz cellatların yaptığı işin tabuyla olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Başkalarına yasak olan “can alma” fiilî cellat için yasak değildir. İdam cezasının infazı suretiyle ölümün ve bir insan öldürmenin doğüstü gücü cellatlara sirayet etmekte ve cellatları da bir tabu hâline getirmektedir. Dikkat edilirse cellatların yaptıkları fiil dolayısıyla toplumdan dışlandıkları bu tarihî dönemlerde henüz ölüm cezalarına karşı bir anlayış gerçekleşmiş değildi ve hatta o dönemki algılayışta cellatların suçlu kimseleri infaz ederek toplumu güvenlik içerisinde tuttukları da söylenebilirdi. Ancak bütün bunlar cellatların tabu hâline gelmesini engellemeye yetmiyordu.

3.2. Suç ve Tabu

Freud tabuların yazıya geçirilme- miş çok eski yasaklar olduğunu ifade etmiştir. Freud’un kurgusu içerisinde bu dönem henüz Tanrıların ve dinlerin bilinmediği kadar eski devirleri işaret etmektedir¹³³. Söz konusu sistemin, modern anlamda hukukun henüz teşekkül etmediği bir dönemde insanların sahip olduğu iptidai bir hukuk olduğu ifade edilebilir. Böyle bir organizasyon

içerisinde tabular ile hukukun özdeş olduğu söylenebilir. Ancak Freud tabularının bu tarihî dönemde sıkışıp kalmadıklarını, nesilden nesle aktararak artık kökenini unutmakla birlikte tabuya ilişkin bilginin aktarıldığını düşünmektedir¹³⁴. Gelenen süreçte tabular ile hukuk sistemi ayrılmış, tabular hukuk sisteminin yanında diğer bir sosyal düzen kuralı olarak¹³⁵ varlıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bugün hâlen kimi zaman hukuk kurallarıyla örtüşen kimi zamansa farklılaşan şekilde tabuların varlıklarını sürdürdüklerini söylemek mümkündür. Sözelimi insan öldürmek bir suç tipi olarak düzenlenmişken enest ilişki bir suç olarak öngörülmemiş sadece medeni hukuk anlamında evlilik birliğinin kurulmasına engel olarak görülmüştür.

Suçlar ile tabunun ilişkisini açıklamak çalışmamızın kapsamını aşacak derecede ayrıntılı bir değerlendirmeyi gerektirir. Ancak tabuların avukatlık mesleğine sirayetini izah etmeden önce suçluların tabu nesnesi hâline gelmesini açıklamak açısından bu noktada birkaç söz söylemek gerekiyor. Esasında devlet ile baba metaforu arasındaki ilişki incelenerek devletin koyduğu kuralların (özellikle devletin

133 FREUD, 2017, s. 54.

134 FREUD, 2017, s. 69.

135 Tabuların birer sosyal düzen kuralı olduğunu ifade ederken yalnızca epistemolojik olarak bilinebilir kuralardan bahsetmiyoruz, bilinçdışı süreçte bilmeyerek taşıdığımız yargıları da içine koyuyoruz. Bu manada tabuları birer sosyal düzen kuralı olarak ifade etmenin doğruluğu tartışılabilir, ancak bu tartışma çalışmamızın mahiyetini aşacağından burada üzerinde durulmamıştır.

“yapma” demesi olan ceza hukuku kurallarının) ihlâliyle babaya itaatsizlik metaforu üzerinden Freudyen bir okuma yapmak bizce mümkündür¹³⁶. Ancak bunun dışında da yukarıda ifade edildiği gibi hukuk kurallarıyla tabuların örtüşmesi çoğu zaman gerçekleşen bir vakıadır. Psikanaliz literatüründe de “*otorite ya da sosyal baskı nedeniyle yasaklanmış her eylem tabu olarak tanımlanabilir*”¹³⁷ kabul edildiğinden hukuk kurallarına aykırı davranışın bir şekilde tabunun ihlâli olarak yorumlanabileceğini söylemek aşırı yorum olmayacaktır¹³⁸.

Freud tabuları incelerken insan bilinçdışında tabulara yönelik bir arzunun mevcudiyetini iddia etmiştir. Freud'un bu tespitine benzer bir tespiti ceza hukukunun kurucu metinlerinden bir tanesi olan Cesare Beccaria'nın “Suçlar ve Cezalar Hakkında” isimli kitabında görüyoruz. Beccaria suçların kökenini toplum sözleşmesi bağlamında incelerken her insanın başkalarını bağlayan ancak kendisini bağlamayan bir sözleşme arzuladığını ifade ediyor¹³⁹. Hukuk kurallarıyla insanlar için meşru alanın çizildiği ancak buna rağmen insan tabiatında meşru alanın

dışına dair bilinçdışı bir arzu olduğunu görüyoruz. Bir gün bir kimse sınırları aşarak gayrimeşru fiili işlediğinde artık o kimse toplumun (esasnda o fiili gerçekleştirmeyi bilinçdışında kendileri de arzulayan) diğer fertleri tarafından bir kıskançlık nesnesi hâline gelecek diğer insanları ayartmakta, dahası suçun işlenebilirliğini diğer insanlara anımsatmaktadır.

Freud cezaların kaynağını da tam olarak burada görmektedir. Tabuyu ihlâl eden kimsenin cezalandırılması suretiyle zahiren kişinin temizlenmesi (kefaret) sağlanmakta böylelikle suçlunun ve toplumun tabudan gelen şeytanî güçlerden arındırılması mümkün kılınmakta, tanrıların gazabı önlenmektedir. Bu niteliğiyle cezanın ritüelistik bir yönü olduğu söylenebilir. Ancak diğer taraftan bilinçdışında kişilerin ayartılmaları ve anımsamaları sona erdirilmekte, cezaların caydırıcı etkisi dolayısıyla toplum düzeni temin edilmektedir. Tüm bunların yanında Freud'a göre bir yandan da ceza toplumun bilinçdışı arzusunu fail üzerinden (ona ceza vasıtasıyla kötülük gerçekleştirerek) tatmin etmesine imkân sağlar¹⁴⁰.

136 Bu bağlamda kısa bir benzer okuma için bkz. MERKİT, 2016, s. 126-127.

137 RYCROFT, 1989, s. 160.

138 Tabunun süperego ile ilişkisine yukarıda değinmiştik. ÖZCAN süperegonun (dolayısıyla konumuz açısından tabunun) ego üzerinde baskı kurarak toplumsal (yani normatif) olanı egoya dayattığını ifade etmektedir. (ÖZCAN, 2015, s. 99. Aynı doğrultuda benzer fikirler için bkz. MERKİT, 2016, s. 125.)

139 Cesare BECCARIA, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, (çev. Sami SELÇUK), İmge Kitabevi, Ankara 2018, s. 28.

140 FREUD, 2017, s. 122.

Toparlamak gerekirse suç ile tabu arasında yakın bir ilişki vardır. Hatta suç işlemenin bizatihi kendisi tabudur. Sözelimi bir insan öldüren suçlu tabuyu ihlâl ederek tabu hâline gelmektedir. Tabuların bulaşıcı etkisi dolayısıyla suçlular cezaevine konularak toplumdan tecrit edilirler, suçlarının cezasını çektikten sonra tahliye edilse bile bu kimselere iş verilmez, kız verilmez, arkadaşlık edilmez, bu kimseler toplumdan dışlanırlar¹⁴¹.

3.3. Tabunun Avukata Bulaşması ve Avukat Tabusu

Freud'un buraya kadar aktardığımız teorisini şu şekilde yalınlaştırmak mümkündür: Tabu adı verilen ve insanlar tarafından uğursuz sayılarak korkulan birtakım yasaklar vardır. Ancak bir yandan da insanların bu yasaklara yönelik bilinçdışı arzuları mevcuttur. Bir gün bir kimse bu yasağı ihlâl edip tabu olan edimi gerçekleştirdiğinde artık o kimse de tabu hâline gelir. Sözelimi bir insanı öldürmek tabu konusu olan bir fiildir. Bir kimse bir başka kimseyi öldürdüğünde tabuyu ihlâl etmiş olur.

Diğerlerine yasak olan ve yapılmaması gereken fiili yapan kişi de artık tabu hâline gelmiştir. Hem birilerini öldürebilme kudretine sahip olduğunu göstererek diğer insanların kıskançlıklarını üzerine çekmiş hem de uğursuz olanı gerçekleştirerek uğursuz bir kimse olmuştur. Bu sebeptir ki katiller ve diğer suçlular insanların meraklarını celbeder, bu kimseleri tecessüs etmek korkuyla karışık bir haz hissini uyarır. Üstelik tabu bir savaş neticesinde veya bir kanun emrinin ifası kapsamında gerçekleşse de tabu olmaktan çıkmamaktadır. Mesela kanun emrinin ifası bağlamında insan öldürme fiilini gerçekleştiren cellatlar her ne kadar fiilleri hukuken meşru olarak tavsif ediliyorsa da toplum tarafından dışlanan bir meslek grubudur. Tüm bu örnekler Freud'un tabuların aktarımı teorisini delillendiren ve ilkel insanla modern insanın bilinçdışı yönünden özdeşliklerini gösteren pek çok örnekten sadece bir kaçıdır¹⁴².

Avukatlık da tıpkı cellatlık gibi tabuyla, tabu hâline gelmiş kimselerle

141 Tabu hâline gelmiş kişinin toplum tarafından "damgalanmasıyla" topluma karışmaması ve yeni suçları işlemeye itilmesiyle ilgili kriminoloji teorisi için "Damgalama Teorisi"ne bakılabilir. Kısa bir giriş için bkz. Yasemin İŞIKTAÇ ve Umut KOLOŞ, *Hukuk Sosyolojisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017, s. 217; Yasemin İŞIKTAÇ, *Adalet Psikolojisi*, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020, s. 119-120; Yaşar SALİHPAŞAOĞLU ve Dilara Buket DİDİN, *Teorik ve Pratik Hukuk Sosyolojisi*, Lykeion Yayınları, Ankara 2022, s. 125 vd.)

142 Bugün hâlen insanlar devlet başkanlarında ya da önemli kimselerde (veyahut da bir suçluda örneğin bir katilde) bir çeşit doğaüstü kudretin mevcut olduğuna dahası bu kudretin bulaştığına bilinçli yahut bilinçsiz şekilde inanırlar. Bu sebeple bir devlet yöneticisinin eşyalarına kimsenin görmeyeceği bilinse bile dokunulmaya çekinilir, doğaüstü bir kudretin (mananın) bu eşyalara sindiği hissiyatı oluşur ya da elleri kelepçeli bir kimsenin küçük bir çocuğu okşamasına izin verilmez, bir şekilde o kimsenin dokunmasıyla şeytani gücün küçük çocuğa bulaştıracağından korkulur.

ilişki içerisinde olan bir meslektir. Her şeyden önce avukatlar tabuyu ihlâl ettiği iddia edilen kimseleri(n haklarını) müdafaa etmektedirler. Böyle olunca yargılamanın diyalektiği içerisinde iddia ve yargı makamının dışında savunma makamında yani tabu hâline gelmiş kimse ile aynı makam içerisinde yer alırlar. Öyleyse Freud'un tabunun aktarımına dayalı teorisinden yola çıkılarak tabu hâline gelmiş kimse ile ilişki içerisinde olan ve yargılamada onun haklarını müdafaa eden avukatın da tabu hâline geldiğini düşünebiliriz. Gerçekten de avukatlar mesleklerini icra edebilmek için suçlu veya suçlu olduğu iddia edilen kimselerle teşrikimesai içerisinde girmektedirler. Savunmanın etkili yapılabilmesi için avukat ile (toplum nezdinde suçlu, tabu hâline gelmiş olan) müvekkili arasında birtakım sır paylaşımlarını da ihtiva edebilecek şekilde özel bir ilişki gelişir. Dışarıya kapalı olan bu ilişki suçluya bulaşmış olan tabunun avukata da bulaşmasına sebebiyet verir. Böylece nasıl ki suçlu tabuyu anımsatarak tabu hâline gelmekteyse avukat da tabu hâline gelmiş olan suçluyu anımsatmakta ve böylece tabu hâline gelmektedir.

Gerçekten de avukatlar “avukat taraf değildir” demekte, avukatlık kanunu ve avukatlık meslek kuralları da bunu tasdiklemekte ve hatta zorun-

lu tutmakta olduğu hâlde avukatların çoğu zaman taraf gibi addedildikleri bir vakıadır. Toplumun önemli bir kesiminin “suçluları savunduğu” gerekçesiyle avukatlık mesleğine karşı önyargıyla yaklaştığı bilinen bir gerçektir¹⁴³. Avukat -aslında böyle olmasa bile halk nezdinde- suçlunun ceza almaması için çalışan bir kimsedir¹⁴⁴. Suçlu tabuyu ihlâl eden bir kimse olarak uğursuz, bir nevi şeytanî varlıktır. Böyle olunca cezadan kurtulmak için her türlü hileye (yani başka tabuları ihlâl etmeye de) başvurabilir. Suçlunun avukatı da bu hileleri temin eden kimse olarak suçlunun işbirlikçisi ve hileci olmalıdır, öyle ya tabuyu ihlâl ederek tabu hâline gelen kişiyi savunmaktadır. Avukatlara atılan “kanunları arkadan dolanan” töhmetinin ardında bu nevi bir bilinçdışı süreç olabilir. Avukatın tabu olmasının sebebi bununla sınırlı değildir. Avukat, suçlunun ceza almamasını temin ederek esasında tabunun ihlâl edilebilirliğine de katkı sağlar. Zira avukat tabunun ihlâlinin cezasız kalmasına sebebiyet verir, böylece toplumun üzerinde uğursuzluk giderilemez ve toplum lanetlenir. Tabu hakkında yukarıdaki bilgiler hatırlanacak olursa tabu çiğnendikten sonra artık adeta tanrılara kurban verilmeli, bu suçtan temizlenilmelidir. Aksi hâlde o katil herkese cinayet işleme edimini

143 BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1340.

144 Burada suçlu diyoruz çünkü halk nezdinde masumiyet karinesinin de mevcut olduğunu söylemek oldukça güçtür. “Neden tutuklandı, demek ki bir suçu var!” çok bilinen bir klişedir.

anımsatacaktır ve böylece “hastalığını” (tabuyu) herkese bulaştıracaktır. Üstelik bir de suçlu cezalandırılarak toplumun kıskançlığına dayanan içgüdüğü bastırılacaktır. Ancak buna rağmen avukat araya girerek içgüdüünün bastırılmasına, suçun temizlenmesine engel olmaktadır. Tüm bu ifade ettiklerimizi düşünürken gözden kaçırılmaması gereken husus sıradan vatandaşın mahkeme, yargılama, masumiyet karnesi gibi kavramlara günlük yaşam içerisinde oldukça uzak olduğu, mahkemeye düşmeyi bile olumsuz bir durum olarak addettikleri, üstüne üstlük sıradan vatandaşların cinayet, hırsızlık, tecavüz gibi fiilleri çevrelerinde görmedikleri ve kendilerine çok uzak addettikleri akıldan çıkartılmamalıdır. Tüm bu süreç sürekli bu kavramlarla iştiligal hâlinde olan avukatların tabu hâline gelmesine sebebiyet veriyor olabilir.

SONUÇ

Avukatlık mesleği, tarihi kökleri Antik Yunan’a ve Roma’ya kadar uzanan bir meslektir. İlk zamanlar bir onur mesleği olarak seçkin kişiler tarafından ve herhangi bir ücret alınmadan yapılan bu uğraş zamanla belirli bir ücret karşılığında yapılan bir mesleğe dönüşmüştür. Bugün itibarıyla avukatlık, yargılama diyalektiği içerisinde savunma makamında yer alan bir yargı makamı aynı zamanda da kamu hizmeti yürüten bir serbest

meslek olarak avukatlık kanununda kendisine yer bulmuştur.

Bir onur mesleği olarak ortaya çıkan avukatlık tarihin çeşitli dönemlerinde ve birbirinden farklı coğrafyalarda genellikle ortak bir olumsuz imajın muhatabı olmuştur. Avukatlığa yönelik bu kötü imajın İncil’e kadar uzandığını, Shakespeare ve Thomas More gibi ünlü yazarların metinlerinde kendisine yer bulduğunu görüyoruz. Popüler kültürün lokomotifleri olan sinema filmlerinde de avukatların kötü karakterli kişiler olarak olumsuz tasvirlerine yer verildiği görülmektedir. Bu kötü imaj yapılan saha araştırmalarında da ortaya çıkmaktadır. Halkın zihin dünyasında avukatlar yalancı, paragöz, kamu çıkarını gözetmeyen, yasaları arkadan dolanan bir karakterdedir. Yapılan araştırmalar bu imajın arkasında çeşitli sebepler olduğunu ortaya koymuştur: Avukatlık mesleğini kötü temsil eden meslek mensupları, popüler kültürün olumsuz etkisi, avukatlığın pahalı bir meslek olması veya avukatların servet sahibi olmaları gibi pek çok sebep önceki çalışmalarda ortaya konulmuştur.

Avukatlara yönelik kötü algının izahında bugüne kadar ortaya konulan sebepler bizce avukatlık mesleğinin neden birbirinden farklı çağlarda ve birbirinden bağımsız coğrafyalarda aynı kötü imaja sahip olduğunu açıklamaya yetmemektedir. Öyleyse soru-

nu tasvirin sahibi olan halkta aramak gerekebilir. Çalışmamızda söz konusu inceleme yapılırken Freud'un tabuların aktarımı teorisi bir araç olarak kullanılmıştır. Psikanalizin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud insan eylemlerinin tamamının bilinçli saiklere dayanmadığını, bir kısım insan eylemlerinin de bilinçdışı süreçlerin etkisiyle ortaya çıktığını iddia etmektedir. Çalışmamızda Freud'un zihin teorisine dair kısa bir tanıtıma yer verildikten sonra hemen tabularla ilgili fikirleri incelenmiştir. Freud'a göre tabular temeli çok eski tarihlere dayanan kaynağı unutulmuş yasaklardır. Geline süreçte artık nedeni ve niçini dikkate alınmaksızın tabulara uyulur ve uymamaya metafizik anlamlar yüklenir. Ayrıntısı çalışmamızda açıklandığı üzere Freud'a göre tabular bulaşıcı bir hüviyete sahiptir ve tabuyu ihlâl eden kimse de tabu hâline gelir.

Freud tabuların bulaşıcı hüviyetine örnek verirken pek çok örneğinin yanında cellatlara yönelik kötü algının arkasında tabuların aktarımına dayalı bir sürecin yaşandığını göstermektedir. Avukatlara yönelen kötü algının da benzer bir sürece dayandığı iddiasında olarak öncelikle suç işleyen kimselerin nasıl ve neden tabu hâline geldiğini önceki bölümlere de müracaat etmek suretiyle ortaya koyduk. Bu bölümde ayrıca tabuların suç ve ceza ile ilişki-

sine dair kısa açıklamalara da yer verdik. Bunun akabinde son bölümde suç işleyerek tabu hâline gelen suçluyla yargılama diyalektiğinde aynı makamda bulunan, mesleğini icra edebilmek için suçlu veya suçlu olduğu iddia edilen kimselerle teşrikimesai içerisinde olan, savunmanın sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için yine bu kimseler ile sır paylaşımı içerisine giren avukatların mesleklerinin gereği olarak tabuya dokunduklarını böylece bu yakın ilişkinin tabunun avukatlara sirayetine sebebiyet verdiği ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

Biz bu incelemeyi yaparken alanımızın sınırlarını zorladığımızın, sosyoloji ve psikoloji bilimin alanına çok yaklaştığımızın farkındayız. Ancak hukuk felsefesi ve sosyolojisi alanının çalışma sahalarından bir tanesi de bir yargılama süjesi olan avukata yönelik sosyolojik algının tespiti ve iyileştirilmesi olarak değerlendirilebilir. Gerçekten de avukatlık mesleğinin itibarı ile hukuka duyulan güven arasında doğru orantılı bir ilişki vardır¹⁴⁵. Avukatların yalancılıkla itham edildiği, yasaları arkadan dolanabilen kimseler olarak algılandığı bir zeminde hukuka olan güvenin sağlıklı bir şekilde tesis edilmesi de mümkün değildir. Çalışmamızın öncelikli amacı sosyoloji, psikoloji ve sosyal psikoloji alanında çalışan araştırmacıları avukatlara

145 "Adalet gerçekleşmesi tek başına yeterli değildir, aynı zamanda adaletin gerçekleştiği görünmelidir de." (SLOVITER, 1988, s. 182.)

yönelen algının üzerine düşünmeye teşvik etmektir. Bugün itibarıyla meslekler sosyolojisi üzerine ve özellikle hukuk meslekleri özelinde araştırmalarda mütevazı de olsa bir artış söz konusudur¹⁴⁶. Bu Freud'un fikirlerine dayanan ancak bir yönüyle de spekülasyon olan çalışma ile biz alandaki araştırmacıların dikkatlerini toplumdaki avukat algısı üzerine çekmek istiyoruz.

Çalışmamızın nihai hedefi avukatlara yönelik sözlü veya fizikî şiddetin sona ermesidir. Bu maksatla avukatlara yönelik kötü algının sebeplerinin araştırılmasını en azından sorunun teşhisi adına önemli görüyoruz. Gelecek çalışmalardan beklentimiz teorimizin eleştirilmesi böylelikle avukatlara yönelik kötü algının sebeplerinin ortaya çıkartılmasıdır. Bunun ardından avukatlara yönelik algının iyileştirilmesi mümkünse ne gibi yöntemlere başvurulabileceği şayet mümkün değilse bunun tespiti ile avukatların kötü algıdan maddî ve manevî olarak en az etkilenmeleri için ne gibi bir düzenlemenin yapılacağı araştırmacılar tarafından tartışılabilir.

KAYNAKÇA

- ALTHUSSER, Louis: “Freud ve Lacan”, *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz* içinde, (Editör: Saffet Murat TURA), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996.
- ASIMOW, Michael: “Bad Lawyers in the Movies”, *Nova Law Review*, Cilt 24 (1999), Sayı 1, s. 533-594.
- BAŞ, Burcu: “Osmanlı Devleti'nde Cellatlar ve Cellat Ocağı”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (2021), Sayı 50, s. 55-80.
- BAŞBÜYÜK, İsa: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19 (2013), Sayı 2, s. 1339-1372.
- BECCARIA, Cesare: *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, (çev. Sami SELÇUK), İmge Kitabevi, Ankara 2018.
- BERBEROĞLU YENİPİNAR, Filiz: *Avukatlık Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- BRENNER, Charles: *Psikanaliz: Temel Kavramlar*, (çev. Işık SAVAŞIR, Yusuf SAVAŞIR), HYB Yayıncılık, Ankara 1998.
- ELLIOTT, Anthony: *Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş*, (çev. İbrahim YILDIZ vd.), Dipnot Yayınları, Ankara 2017.
- EREM, Faruk: “Savunma Hakkının Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 48 (1990), Sayı 2, s. 206-214.
- FREUD, Sigmund: *Haz İlkesinin Ötesinde: Ben ve İd*, (çev. Ali BABAOĞLU), Metis Yayınları, İstanbul 2011.
- ———: *Kitle Psikolojisi*, Bozak Yayınları, İstanbul 1975.

¹⁴⁶ KOYTAK, 2020, s. 4. Ayrıca eleştirisi için bkz. KOYTAK, 2020, s. 19.

- ———: *Totem ve Tabu*, (çev. Kamuran ŞİPAL), Say Yayınları, İstanbul 2017.
- GÖKCAN, Hasan Tahsin: “Yeni Türk Ceza Kanunu Hükümleri Karşısında Avukatlık Mesleği”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 67 (2009), Sayı 2, s. 151-156.
- GROSS, Leonard E.: “The Public Hates Lawyers: Why Should We Care?”, *Seton Hall Law Review*, Cilt 29 (1999), Sayı 4, s. 1405-1460.
- HENGSTLER, Gary A.: “Vox Populi - The Public Perception of Lawyers: ABA Poll”, *ABA Journal*, Cilt 79 (1993), Sayı 9, s. 60-65.
- IŞIKTAÇ, Yasemin, KOLOŞ, Umut: *Hukuk Sosyolojisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.
- IŞIKTAÇ, Yasemin: *Adalet Psikolojisi*, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020.
- KOYTAK, Elyesa: “Meslek Sosyolojisinde Teorik Yaklaşımlar”, *Journal of Economy Culture and Society*, (2020), Sayı Special Issue: Occupations and Professions Meslekler Özel Sayısı, s. 1-27.
- ———: “Richard L. Abel, Ole Hammerslev, Hilary Sommerlad & Ulrike Schultz (Ed.), *Lawyers in 21st-century societies*. Vol. 1: National reports, Oxford: Hart Publishing, 2020, 976 s.”, *İnsan ve Toplum*, Cilt 11 (2021), Sayı 4, s. 253-259.
- *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil Yeni Çeviri*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2014.
- LASSON, Kenneth: “Lawyering Askew: Excesses in the Pursuit of Fees and Justice”, *All Faculty Scholarship*, Cilt 74 (1994), S. 11 s.723-775.
- LINCOLN, Abraham: *Collected Works of Abraham Lincoln. Volume 2.*, NJ: Rutgers University Press, New Brunswick 1953.
- MARCUSE, Herbert: *Eros ve Uygarlık: Freud Üzerine Felsefi Bir İnceleme*, (çev. Aziz YARDIMLI), İdea Yayınevi, İstanbul 1998.
- MERKİT, Nuriye: “Sigmund Freud’da Uygarlığın Temel Dinamikleri ve Birey Üzerindeki Etkisi”, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (2016), Sayı 21, s. 123-140.
- MİNDES, Marvin W., ACOCK Alan C.: “Trickster, Hero, Helper: A Report on the Lawyer Image”, *American Bar Foundation Research Journal*, Cilt 7 (1982), Sayı 1, s. 177-233.
- MORE, Thomas: *Utopia*, (çev. Sabahattin EYUBOĞLU, Vedat GÜNYOL, Mina URGAN), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013.
- NİŞANYAN, Sevan: *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Everest, İstanbul 2012.
- OĞUZ GÜNER, Yasemin: “Kültürel Miras Olarak Kan Sembolü”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt 7 (2019), Sayı 16, s. 814-835.
- ÖZCAN, Mehmet Tevfik: *Hukuk Sosyolojisine Giriş, On İki Levha Yayıncılık*, İstanbul 2015.
- ÖZTATAR, Hakan: “Türkiye’de Avukatlık Mesleği ve Sorunları”, Malatya İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilim Uzmanlığı Tezi, 2011.
- POST, Robert C.: “On the Popular Image of the Lawyer: Reflections in a Dark Glass”, *California Law Review*, Cilt 75 (1978), Sayı 1, s. 379-389.
- RYCROFT, Charles: *Psikanaliz Sözlüğü*, (çev. M. Sağman KAYATEKİN) Ara Yayıncılık, İstanbul 1989.
- SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, DİDİN, Dilara Buket: *Teorik ve Pratik Hukuk Sosyolojisi*, Lykeion Yayınları, Ankara 2022.
- SHAKESPEARE, William: *Kral VI*.

Henry - II, (çev. Özdemir NUTKU),
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
İstanbul 2015.

- SILVER, Charles, CROSS, Frank B.:
“What’s Not to like about Being a
Lawyer?”, *The Yale Law Journal*, Cilt 109
(2000), Sayı 6, s. 1443-1503.
- SLOVITER, Dolores K: “Perceptions
of the Legal Profession”, *Western New
England Law Review*, Cilt 10 (1988), Sayı
1, s. 175-182.
- STRACHEY, James: “Sigmund Freud’un
Yaşamı ve Düşünceleri”, *Düşlerin Yorumu
I* içinde, (Editör: Sigmund Freud, çev.
Emre KAPDIN), Payel Yayınları, İstanbul
1996, s. 15-26.
- TANSLEY, Arthur George: “Sigmund
Freud 1856—1939”, *Obituary Notices of
Fellows of the Royal Society*, Cilt 3 (1941),
Sayı 9, s. 247-275.
- TANYU, Hikmet: “Totem, Totemizm ve
Tabu Üzerinde Yeni Araştırmalar”, *Ankara
Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,
Cilt 26 (1984), Sayı 1, s. 1.
- TUZCUOĞLU, Necla: “Psikanaliz Kuramı
ve Özellikleri”, *Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri
Dergisi*, Cilt 7 (1995), Sayı 7, s. 275-285.
- URGAN, Mine: “Thomas More’un Yaşamı
ve Utopia’nın İncelenmesi”, *Utopia* içinde,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
İstanbul 2013, s. 109-244.
- YILMAZ, Ejder: “Bir Meslek Olarak
Dünden Yarına Doğru Avukatlık”, *Ankara
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt
44 (1995), Sayı 1, s. 193-208.